

Longe probabilius, vetita sponsis sicut ceteris.

Mazzotta ^{f)}, Roncaglia ¹, Concina ²; Bonacina ³ cum Henriquez ^{d)} et Rebello ^{d)}, Croix ⁴ cum Mendo et aliis; ac Viva ⁵ cum Suarez ^{e)}, Perez ^{f)} et Hurtado ^{f)}, docet, tales actus prohibitos esse sponsis eodem modo quo vetantur omnino solutis. — Ratio, quia sponsus ratione sponsaliorum nullum acquirit jus ad corpus sponsae: et si forte aliquale jus acquirit per sponsalia, quia tamen non adhuc est perfecte dominus rei, non potest re illa uti, ne imperfecte quidem. Sicuti ille cui promissa est venditio vineae, nequit illa uti, ne imperfecte quidem, donec vinea de facto ei vendatur et tradatur. — Praeterea, cum sponsis non liceat copula, nec licent tales actus, qui tantum ad copulam sunt ordinati.

Concedunt tamen Croix ⁶ et Viva ⁷, cum aliis auctoribus ab ipsis adductis, quod oscula et amplexus juxta morem patriae aliquando sponsis permitti possunt, sed non aliter quam solutis permittuntur. Et hoc est probabile: modo tales actus non sint pressi, per aliquod tempus protracti, ut bene advertit Roncaglia ⁸⁾. — Qui etiam eos admittit ad benevolentiae demonstra-

tionem. Sed ego non admitterem, nisi ubi talis vigeret usus; ut etiam ait Mazzotta ⁹.

Id autem quod dicunt Busenbaum (*Lib. III, n. 431, v. Resp. 2.*), et Lessius ^{h)} cum Navarro, Toletus ^{h)}, Cajetano ^{h)}, etc., nempe quod sponsis liceant tactus pudici, si intendant delectationem tantum sensitivam, secus vero si veneream: recte ajunt Roncaglia ⁹ et Croix ¹⁰ non esse practice probabile; quia ordinarie semper aderit certum periculum consentiendi in delectationem veneream, cum sensitiva tam conjunctam. — Qua ratione spectata, prima etiam sententia nec practice probabilis est; quia in materia tam labili moraliter est impossibile in talibus actibus, causa voluptatis habitis, se continere a non labendo in pollutionem vel copulae consensum.

An autem sponsis liceat delectari de copula futura? — Vide dicta *Lib. V, n. 24*, ubi sententiam negativam (contra Bonacina ⁱ⁾, Salmant. ⁱ⁾, etc.), omnino tenendam diximus cum Holzmann, Palao, Laymann ⁱ⁾, Sanchez ⁱ⁾, Roncaglia, etc.; quibus adde Lessium ⁱ⁾ et Mazzotta ¹¹.

Quid de tactibus ad delectationem sensitivam.

Delectatio in sponsis de copula futura.

¹ Tr. 12, de 6° Praec., cap. 1, qu. 6, resp. 1. — ² De Matr., diss. 4, cap. 2, n. 9. — ³ De Matr., qu. 4, punct. 9, n. 6. — ⁴ Lib. 6, part. 3, n. 151. — *Mendo*, Statera, diss. 5, qu. 12, n. 116 et seqq. — ⁵ De Matr., qu. 1, art. 7, n. 6

et 7. — ⁶ Loc. cit., n. 151. — ⁷ Loc. cit., n. 6. — ⁸ Tr. 7, disp. 2, qu. 2, cap. 2, v. *Quaer. 1.* — ⁹ Tr. 12, de 6° Praec., cap. 1, qu. 6, resp. 1. — ¹⁰ Lib. 6, part. 3, n. 151, i. f. — ¹¹ Tr. 7, disp. 2, qu. 2, cap. 2, v. *Quaer. 2°.*

^{d)} Henriquez, *lib. 11, cap. 19, n. 4, i. f.*, haec scribit: «Cum filia de futuro desponsata honesti amplexus et oscula ad benevolentiam concedebantur a viris doctis. Sed permitti non debent, cum jam sponsalia per copulam affectu maritali non transeant in matrimonium». — Rebello, *part. 2, lib. 3, qu. 19, sect. 2, num. 1*, loquitur de osculis, etc., quae habentur «causa delectationis libidinosae».

^{e)} Suarez, *de Peccat., disp. 5, sect. 7, n. 12*, generaliter ait: «Delectari in actu qui nunc est per se malus, apprehenso tamen prout in futuro tempore erit honestus, esse ex genere suo mortale, si actus sit talis».

^{f)} Perez et Gaspar Hurtadus non satis recte citantur a Viva; Perez enim, *de Matr., disp. 8, sect. 6, n. 7*, loquitur de osculis, etc., etiam non impudicis, quae «fiunt causa delectationis sensibilis seu libidinosae quae percipitur in ipsis». — Hurtadus vero, *disp. 10, diff. 10, num. 48*, loquitur de tactibus libidinosi inter sponsos de futuro, quos dicit esse mortales, «quamvis tantum fiant ob voluptatem in ipsis repertam». — Mazzotta,

tr. 7, disp. 2, qu. 2, cap. 2, v. Quaeres 1, adhaeret doctrinae Martini Perez.

⁸⁾ Roncaglia, *loc. cit., qu. 6, resp. 1*, actus istos admittit solum ad benevolentiae demonstrationem, modo non sint pressi nec per aliquod tempus protracti.

^{h)} De Lessio vide quae jam notavi supra nota c; hic addo Lessium *n. 58 et 59, i. f.*, sponsis concedere eam delectationem «quae praecise ex osculo et contactu manus vel faciei percipitur». — Toletus autem, *lib. 5, cap. 14*, dicit: «Oscula, tactus, amplexus ob carnalem delectationem sunt etiam peccata mortalia, quamvis homo non intendat copulam, sed solum delectationem carnalem ex his insurgentem... Licerent tamen ista inter sponsos, dummodo non esset periculum probabile pollutionis». Hinc non satis recte citatur a Lessio. — Cajetano vero, *in 2am Qae, qu. 154, art. 4, ad 3*, venialia esse ait oscula, amplexus, etc., propter delectationem, inter sponsos de futuro.

ⁱ⁾ Bonacina et Salmant. revera non dissentiunt a Sanchez et Lessio. Auctores enim

Dissolvuntur per matrimonium cum alia.

Per mutuum consensum.

855. - «Resp. 1°. Dissolvuntur sequentibus casibus:

«I^o. Per *matrimonium validum cum alia* initum. Bonacina ¹». — [An autem, mortuo conjugue, obligent? Vide infra, *n. 875, v. Dubium*].

«II°. Per *mutuum consensum*; sicut quivis contractus. — Laymann ²».

¹ De Matr., qu. 1, punct. 7, n. 1. — ² Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 1. — ³ De Matr., qu. 2, art. 1, n. 1. — ⁴ De Matr., n. 208. — ⁵ Tr. 28, disp. 1, punct. 17, n. 2 et seqq. — *Coninck*, disp. 23, dub. 1. — *Gutierr.*, de Matr.,

isti, *loc. cit.*; et Lessius, *lib. 4, cap. 3, n. 120*, mortalem esse ajunt delectationem sensus, non vero voluntatis. — Laymann autem mortalem esse ait sensitivam delectationem; de rationali vero, quamvis speculative loquendo non sit mortalis, «tamen in praxi, ait, vix locum habent, sed ferme praesumendum est cum ejusmodi voluntariis oblectationibus mortale peccatum concurrere». — Et ipsi Salmant., *tr. 20, cap. 13, n. 58*: «Nota tamen, inquit, consulendas esse... sponsas, ut abstineant a

Inter *puberes*, per mutuum consensum solvuntur sponsalia, etiam juramento firmata, non solum valide, sed etiam licite, si adsit rationabilis causa: nam alias esset saltem veniale ^{a)}. Ita communiter Viva ³, Holzmann ⁴; Palaus ⁵ cum Coninck et Gutierrez; Sanchez ⁶ cum Navarro, Henriquez et Lopez; Pontius ^{b)} cum Molina ^{b)}

cap. 24, n. 1. — ⁶ De Matr., lib. 1, disp. 52, n. 2 et 6. — *Navarr.*, Man., cap. 22, n. 25. — *Henrig.*, lib. 11, cap. 14, n. 6. — *Ludov. Lopez*, Instruct. nov., part. 2, cap. 38, de Matrim., v. *Secus autem esset*.

delectatione copulae... futurae, et in his pedetentim gradientur, quia facilis est transitus a delectatione immateriali et licita ad veneream et illicitam; ob idque debent in confessione de his delectationibus, ob periculum turpitudinis se accusare».

855. - ^{a)} Palaus, Coninck, Gutierrez et Sanchez, praetermittunt necessitatem rationabilis causae.

^{b)} Pontius, *lib. 12, cap. 9, n. 1 et 2*, non loquitur de licitate, nec citat Molinam pro

DUBIUM III.

Quomodo dissolvantur Sponsalia.

855. *Solvuntur sponsalia*: I. Per matrimonium cum alia. (Vide etiam de hoc. n. 875). II. Per mutuum consensum inter puberes. Quid, si sponsalia fuerint jurata. — 856. Quomodo autem solvantur inter impuberes. Quid, si ipsi juramento promiserint nuptias. — 857. III. Per impedimentum dirimens superveniens. Dub. 1. An tunc sponsalia dirimantur etiam ex parte nocentis. — 858. Dub. 2. An nocens teneatur petere dispensationem. — 859. Dub. 3. An contractis sponsalibus cum impedimento sub conditione dispensationis, ea obtenta, per se valeant. — 860. IV. Per crimen alterius. — 861. An solvantur sponsalia per fornicationem alterutrius sponsi. Dub. 1. Quid, si sponsa fuerit per vim oppressa. — 862. Dub. 2. Quid, si uterque sponsus fornicetur. — 863. V. Per mutationem notabilem, nempe 1. Si timeantur odia, etc. 2. Si superveniat defectus noxius. 3. Si superveniat paupertas. — 864. An liceat contrahere cum defectu occulto pernicioso. — 865. An, cum defectu non pernicioso. Et quid, si sponsa interogetur an sit virgo. — 866. VI. Per discessum alterius in longinquum. — Quid, si in propinquum, animo redeundi. — 867. VII. Per lapsum temporis praefixi. Dub. 1. Quid, si dubium sit an terminus fuerit assignatus ad finiendam obligationem. — 868. Dub. 2. Quid, si aliter fuerit juste impeditus. Dub. 3. An, elapso termino, etiam pars nocens liberetur. — 869. VIII. Per susceptionem ordinis sacri et ingressum in religionem. — IX. Per votum castitatis. — 870. *Distinctius de his agitur.* — Et 1°. De professione religiosa. Dub. 1. An per ingressum in religionem solvantur sponsalia ante professionem. Dub. 2. An, si sponsalia fuerint jurata, teneatur sponsus ante ingressum nuptias intrare. — 871. 2°. De susceptione ordinum. Dub. 1. An peccet sponsus suscipiens ordines sacros invita sponsa. — 872. Dub. 2. An per susceptionem ordinum minorum solvantur sponsalia. — 873. 3°. De voto ingrediendi religionem, suscipiendi ordines sacros aut servandae castitatis. Dub. 1. An per votum castitatis aut suscipiendi ordines sacros solvantur sponsalia etiam ex parte voventis. — 874. Dub. 2. Quid, si sponsus post votum copulam extorsit. — 875. X. Rursus agitur de solutione sponsalium per matrimonium validum cum alia; et quaeritur an per illud solvantur sponsalia, etiam mortuo conjugue. — 876. XI. An, per haereditatem novam supervenientem. Et quid, si offeratur conjugium notabiliter melius. — 877. An dissensus parentum sit causa solvendi sponsalia. — 878. Dub. 1. An, ad solvenda sponsalia, semper requiratur auctoritas iudicis. — Dub. 2. Quae probatio sufficiat in foro externo, et quae in interno.

Inter puberes.

et Rebello; ac Escobar¹ cum Vivaldo, Philiarcho; contra Sotum^{c)}, Silvestrum^{c)}, Angelum^{c)}, etc. *ibid.*². — Idque probabiliter dicunt Roncaglia^{d)} et Palaus³, Viva⁴ ac Holzmann⁵; et Salmant⁶ cum Sanchez, procedere, etiamsi sponsalia sint jurata principaliter propter Deum. Quia juramentum in favorem tertii, quamvis principaliter fiat in honorem Dei, semper conditionem includit, si alter acceptet vel si non remittat: juxta dicta *de Juram., Lib. III, n. 193*, ex D. Thoma⁷, ubi dicit quod juramentum factum in utilitatem proximi bene potest ab eo remitti.

Casu autem quo una sola pars consentiat in solutionem sponsalium, sponsalia non solvuntur absolute; sed tantum datur jus resiliendi alteri parti: — juxta communem. Vide Salmant.⁸

856. - Inter *impuberes* vero, non solvuntur sponsalia, nisi ipsi fiant puberes; ex cap. *De illis, de spons. impub.*, ubi dicitur: *Cum ad annos... [pubertatis] pervenerit, reclamaverit... judicio Ecclesiae poterunt ab invicem separari.* — Perveniendo autem ad pubertatem, quaeque pars potest resiliere reclamando statim, scilicet post triduum, coram iudice vel testibus; alias praesumitur consensusse. Tempus tamen hoc trium dierum incipit currere a tempore, non jam pubertatis adeptae, sed adeptae cognitionis privilegii resiliendi: tempus enim utile datum a lege

Rebell., part. 2, lib. 4, qu. 8, n. 1 et 3. — ¹ Lib. 24, n. 260-264. — *Vivald.*, Candelabr., de Sponsal., cap. 5, n. 2 et 3 (edit. 1590, n. 31). — *Philiarcho.*, de Off. sacerdot., part. 2, lib. 2, cap. 1. — ² *Escob.*, n. 262. — ³ Disp. 1, punct. 17, n. 4. — ⁴ Qu. 2, art. 1, n. 1. — ⁵ De Matr. n. 208. — ⁶ Tr. 9, cap. 2, n. 5. — *Sanck.*, lib. 1, disp. 52, n. 8. — ⁷ 2^a 2^a qu. 89, art. 9, ad 2. — ⁸ Tr. 9, cap. 2, n. 3. — ⁹ De Matr., lib. 1, disp. 51, n. 14. — ¹⁰ Lib. 12, cap. 9, n. 4. — ¹¹ Loc. cit., n. 9. —

ad utendum privilegio non currit nisi postquam privilegium agnoscitur. — Quod si impubes sciens et advertens suum privilegium, valensque resiliere, statim non resilit, jam sponsalibus censetur consentire.

Quod impubes factus pubes debeat statim reclamare, infertur ex citato cap. *De illis*, ex verbis: *Cum ad annos... [pubertatis] pervenerit, reclamaverit, etc.* Ubi enim non apponitur tempus, intelligitur statim; ut communiter hic intelligunt doctores, utque diximus n. 845, v. *Secunda*, ubi probatum est statim deberi id quod debetur. — Quod autem illud statim intelligatur intra triduum, probatur ex *leg. fin. C., de errore advocator.*; ibi: *Ex continentia, id est triduo.* Ita communiter Sanchez⁹, Pontius¹⁰, Salmant.¹¹, Viva¹², Palaus¹³ cum Gutierrez et Felino; ac Holzmann¹⁴ cum Pichler.

Dicunt autem Sanchez¹⁵ et Pontius¹⁶ quod si alter sponsorum ante pubertatem dissenserit et in tali dissensu perseveraverit, solvuntur sponsalia cum ille ad pubertatem pervenit. — Si tamen interne tantum dissenserit, censent Sanchez¹⁷; et Bonacina¹⁸ cum Coninck, etc., posse etiam resiliere in conscientia. Sed probabilius id negant Concina^{a)} et Pontius¹⁹; ac Palaus²⁰ cum Gutierrez^{b)}, etc.: tum quia hoc beneficium resiliendi non conceditur a jure nisi reclamantibus, quod certe in-

²¹ De Matr., qu. 2, art. 1, n. 2. — ²² Tr. 28, disp. 1, punct. 17, n. 5. — *Gutier.*, de Matr., cap. 29, n. 3. — *Felin.*, in cap. *Veniens 38*, de testib., n. 15. — ²³ De Matrim., n. 213. — *Pichler*, lib. 4, tit. 2, n. 6. — ²⁴ Lib. 1, disp. 51, n. 16. — ²⁵ Lib. 12, cap. 9, n. 5. — ²⁶ Loc. cit., n. 17. — ²⁷ Qu. 1, punct. 6, n. 5. — *Coninck*, (non citat. hic a Bonac.) disp. 23, dub. 2, n. 7. — ²⁸ Lib. 12, cap. 9, n. 5. — ²⁹ Tr. 28, disp. 1, punct. 17, n. 5, i. f.

Reclamandum statim, seu intra triduum.

Dissensus internus probabilis non sufficit in conscientia.

praesenti argumento; quamvis revera Molina, *de Just., tr. 2, disp. 149, n. 9 et 10*, dicat eum qui juramento alicui mulieri pollicitus sit se eam ducturum, teneri eam ducere, nisi tamen ipsa obligationem remiserit.

c) Sotus, *de Justit. et Jure, lib. 8, qu. 1, art. 9, arg. 2*; Silvester, v. *Sponsalia, qu. 10, v. Primo*; Angelus; v. *Sponsalia, num. 20, v. f.*, illi sententiae contrarii sunt, in quantum negant sponsalia jurata posse dissolvi mutuo consensu, si juramentum propter Deum fuerit emissum; secus vero dicunt esse, si juramentum propter hominem emissum fuerit. Et quidem Escobar auctores citat n. 262 et

seqq., ubi tractat de juramento principaliter propter Deum emisso.

d) Roncaglia, *tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 1, resp. 1*, non loquitur de sponsalium juramento firmatis, sed de jurejurando quod quis Deo faceret uxorem ducendi, nullam determinando; quod profecto invalidum esse dicit.

856. - a) Concina, *de Matr., diss. 2, cap. 2, n. 3*, dicit: « Reclamatio autem sufficit in foro interiori, etiamsi privata sit ».

b) Gutierrez allegatur a Palao pro contraria sententia, ea scilicet quae affirmat satis esse in conscientia dissensum internum: quam profecto tenet, *loc. cit., num. 7*.

telligitur externe; tum quia, sicut ad ineundum contractum non sufficit solus consensus internus, ita ad contractum solvendum nec sufficit solus internus dissensus.

Quaeritur autem: *an casu quo impuberes juramento sponsalia firmaverint, possint invita parte resiliere in pubertate?*

Negant Bonacina¹, Roncaglia²; et Salmant.³ cum Aversa, Becano, Dicastillo et Sanchez⁴ (ut citant). — Id probant 1°. Ex cap. *Ex litteris, de sponsal.*, ubi dicunt id expressum haberi. Probant 2°. Ratione: quia sponsalia impuberum, secluso juramento, valida sunt, quamvis dissolubilia; ergo juramento firmantur.

Sed affirmant Pontius⁵, Concina⁶; Viva⁷ cum Perez; ac Palaus⁸ cum Paludano, Henrico, etc. Et merito Salmant.⁹ id probabile putant; quia juramentum sortitur legem contractus seu sponsalium, quae (ut vidimus) inter impuberes sunt revocabilia. — Nec obstat textus in citato cap. *Ex litteris*. Nam, ut advertunt Pontius, Palaus et Viva, ibi sermo erat tantum de *impubescentibus* (ut exprimit textus), id est de pubertati proximis, qui, malitia aetatem supplente, jure merito ut puberes habentur. — Et huic sententiae consentit^{c)} etiam Sanchez¹⁰ cum Covarruvias, Lopez, etc.

Etsi impuberes sponsalia juraverunt, probabiliter possunt resiliere in pubertate invita parte.

857. - « III°. Si superveniat *impedimentum dirimens* matrimonium. — Bona- « cina¹¹ ».

Dubitatur 1°. *An per impedimentum superveniens sponsalia dissolvantur?* — Hic distinguendum:

Si impedimentum sit *impediens*, communissime et probabilius Sanchez¹², Palaus¹³; Escobar¹⁴ cum Paludano; Bonacina¹⁵ cum Reginaldo; et Salmant. cum Coninck, contra Sotum^{a)}, Aversa et Ledesma^{a)}, negant sponsalia dissolvi: nisi impedimentum proveniat ex voto religionis, et valde probabiliter etiam castitatis (juxta dicenda, n. 873, *Dubit. 1*). Ratio, quia alia impedimenta hodie non vigent nec indigent dispensatione. — Si vero impedimentum sit *dirimens*, certum est apud omnes (vide Salmant.¹⁶) dissolvi ex parte innocentis, ita ut iste non teneatur admittere dispensationem. Sufficit autem ad solvenda sponsalia sola fama hujusmodi impedimenti; ut bene advertit Viva¹⁷, ex cap. *Super eo 2, de consanguin.*, ubi: *Si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, etc.* Ad hoc tamen requiritur fama, non sufficit rumor: fama est quando adest opinio impedimenti apud majorem partem vicinia; rumor, apud minorem. Viva¹⁸.

Sed Dubium est: *an tunc sponsalia solvantur etiam ex parte nocentis?*

Sed Dubium est: *an tunc sponsalia solvantur etiam ex parte nocentis?*

Sed Dubium est: *an tunc sponsalia solvantur etiam ex parte nocentis?*

¹ Qu. 1, punct. 6, n. 4. — ² Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 1, resp. 2. — ³ Tr. 9, cap. 2, n. 15. — *Aversa*, qu. 8, sect. 11, v. *Septimo*. — *Becan.*, de Sacram., cap. 43, qu. 26, n. 7. — *Dicast.*, de Matr., disp. 1, dub. 33, n. 494. — ⁴ De Matr., lib. 1, disp. 51, n. 22. — ⁵ Lib. 12, cap. 9, n. 8. — ⁶ De Matr., diss. 2, cap. 2, n. 3, i. f. — ⁷ Qu. 2, art. 1, n. 3. — *Perez*, de Matr., disp. 9, sect. 2, n. 8. — ⁸ Tr. 28, disp. 1, punct. 17, n. 9. — *Palud.*, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, concl. 10 (n. 28). — *Henricus Boich*, in cap. *Praeterea 2*, de sponsal., n. 9. — ⁹ Tr. 9, cap. 2, n. 15. — *Pont.*, lib. 12, cap. 9, n. 8. — *Palaus*, tr. 28, disp. 1, punct. 17, n. 9. —

Viva, qu. 2, art. 1, n. 4. — ¹⁰ De Matr., lib. 1, disp. 51, n. 24. — *Covarr.*, de Sponsal., part. 1, cap. 5, § 1, n. 3. — *Ludov. Lopez*, Instruct. nov., part. 2, cap. 38, de Matr., v. *Sed controversi hic solet*. — ¹¹ Qu. 1, punct. 7, n. 5. — ¹² Loc. cit., disp. 56, n. 3. — ¹³ Tr. 28, disp. 1, punct. 26, n. 1. — ¹⁴ Lib. 24, n. 285. — *Palud.*, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, ad 2, concl. 2 (n. 31). — ¹⁵ Qu. 1, punct. 7, n. 8. — *Regin.*, lib. 31, n. 263. — *Salmant.*, tr. 9, cap. 2, n. 69. — *Coninck*, disp. 23, dub. 5, n. 36. — *Aversa*, qu. 8, sect. 14, v. *Primo*. — ¹⁶ Tr. 9, cap. 2, n. 70. — ¹⁷ De Matr., qu. 2, art. 7, n. 4. — ¹⁸ Loc. cit., n. 4.

c) Sanchez nempe consentit huic ultimo asserto de impubescentibus. Dicit enim, uti S. Alphonsus in prima sententia retulit: « Sententia multo probabilior ait firmari juramento [sponsalia impuberum], nec licitum est resiliere ». Quod sic limitat n. 23: « Hoc tamen juramentum, ut firmet sponsalia, praestandum est ab impuberibus doli capacibus: scilicet, ut explicat, n. 24, « quando ita proximi pubertati sunt, ut intellectum et discretionem habeant ad firma omnino et irrevocabilia reddenda sponsalia ». Et pro hoc citat

Covarruvias et Ludov. Lopez, qui idem revera tenent.

857. - a) Sotus, *in 4, dist. 27, qu. 2, art. 5, cas. 8*, dicit sponsalia dissolvi propter affinitatem supervenientem, « vel propter aliud quodcumque juris impedimentum ». — Et fere idem tenet Petrus de Ledesma, *de Matr., qu. 43, art. 3, caus. 3*, dicens dissolvi per affinitatem supervenientem; « et idem omnino est (addit), si supervenerit quodlibet aliud impedimentum eorum quae impediunt matrimonium contrahendum ».

Impedimentum impediens superveniens non dissolvit sponsalia.

Exceptio.

Impedimentum dirimens solvit ex parte innocentis.

Sufficit fama impedimenti, non rumor.

Inter impuberes, non nisi post pubertatem.

Tunc quae libet pars potest resiliere.

Affirmat Dicastillus¹, et probabile putant Salmant.²; quia, supposito tali impedimento, jam factum est impossibile matrimonium^{b)}. — Negant vero communiter et probabilius Sanchez³; et Palaus⁴ cum Coninck et Gutierrez^{c)}; qui dicunt tunc suspendi obligationem sponsalium donec tollatur impedimentum; quia aequum non est ut delinquens commodum ex suo crimine reportet, ex *cap. 2, de translat. episc.* — Sed

858. - Dubitatur 2°. *An qui impedimentum apposuit, teneatur dispensationem obtinere, vel ipsam oblatam acceptare?*

Alii, ut Filliucci, Coninck^{a)} et Aversa, apud Salmant.⁵, dicunt non teneri, etiamsi sponsalia fuerint jurata: nisi ad hoc obligetur ratione damni illati, nempe deflorationis vel famae deturpatae. Tum quia promissio intelligitur facta, rebus in eodem statu manentibus, ex *cap. Quemadmodum, de jurejur.*, tum quia nemo tenetur a lege se extrahere per dispensationem. — Alii vero, ut Roncaglia⁶; Palaus⁷ cum Ochagavia; ac Salmant.⁸ cum Ledesma, etc., dicunt teneri, adhuc praeciso damno illato^{b)}, ad procurandam dispensationem, una cum diligentia et expensis

¹ De Matr., disp. 1, dub. 38, n. 554. — ² Tr. 9, cap. 2, n. 70. — ³ De Matr., lib. 1, disp. 56, n. 4. — ⁴ Tr. 28, disp. 1, punct. 26, n. 2. — *Coninck*, disp. 23, dub. 5, n. 37. — *Filli.*, tr. 10, cap. 8, num. 291. — *Aversa*, qu. 8, sect. 14, v. *Ita autem*. — ⁵ Tr. 9, cap. 2, n. 72. — ⁶ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 10, resp. 2. — ⁷ Tr. 28, disp. 1, punct. 26, n. 4. — *Ochagav.*,

^{b)} Dicastillus affirmat sponsalia absolute dissolvi; negat nocentem teneri ad petendam dispensationem vi promissionis sponsalitia; et ait teneri solum ratione damni culpabiliter illati, quod aliter reparari nequeat, *num. 558 et 559*, et in hoc discrepat a secunda sententia. Imo *n. 561*, negat teneri, vi sponsalium, ad contrahendum, licet obtenta fuerit dispensatio: « Non reviviscet, inquit, obligatio sponsalitia semel extincta; imo nec ipse sponsus tenetur obligatione sponsalitia; ex parte enim utriusque extincta fuerunt sponsalia...; atque adeo non poterit cogi ad illa praecise propter eam obligationem, solumque tenebitur resarcire damnum illatum »; unde si id fieri poterit « citra matrimonium... », non poterit cogi sponsus ad matrimonium.

^{c)} Gutierrez, *de Matr.*, cap. 32, n. 2, loquitur de impedimento impediendo.

858. - ^{a)} Coninck, *loc. cit.*, n. 37, adhaeret sententiae quam S. Alphonsus probabiliorum existimat: dicit enim illum qui impedimentum

quae communiter pro tali dispensatione fieri solent, etiamsi essent magnae. Ratio, quia tenetur quisque, modo quo potest, resarcire jus alterius quod ipse injuste laesit, apponendo impedimentum.

Alii demum probabilius, ut Sanchez⁹, Viva¹⁰, Wigandt¹¹; Bonacina¹² cum Gutierrez; et Sporer¹³ (cum communi, ut asserit) dicunt teneri quidem, etiam secluso damno illato^{c)}, si dispensatio facile posset impetrari. Secus, si ad eam requirerentur magnae expensae et longa mora; quia obligatio orta ex sponsalibus urget sponsum ad apponenda media tantum ordinaria et facilia, non autem difficilia et extraordinaria. — Excipit tamen Sporer¹⁴ cum Tamburinio^{d)}, nisi esset reparandum damnum deflorationis vel famae (ut supra); quia tunc teneretur etiam magnam expensam erogare: sed non tantam, ut cogere a suo statu decidere.

An autem habens votum castitatis teneatur ducere virginem defloratam sub promissione matrimonii? Et an teneatur petere dispensationem, qui sub promissione matrimonii violaverit consanguineam? — Vide dicta *Lib. III, num. 649 et 650*^{e)}.

tr. 1, qu. 23, n. 3. — ⁹ *Loc. cit.*, n. 73. — *Petr. Ledesma*, de Matr., qu. 43, art. 3, caus. 3. — ¹⁰ De Matr., lib. 1, disp. 56, n. 4. — ¹¹ De Matr., qu. 2, art. 7, n. 3. — ¹² Tr. 16, n. 22. — ¹³ De Matr., qu. 1, punct. 7, n. 9. — *Gutierrez*, de Matr., cap. 32, n. 2. — ¹⁴ Part. 4, cap. 1, n. 277. — ¹⁵ *Loc. cit.*, n. 278.

apposuit, teneri dispensationem impetrare, altera parte id exigente, si sine notabili incommodo eam obtinere possit; alias non.

^{b)} Ochagavia et Ledesma absolute loquuntur, et dicunt teneri; quod satis innuit id valere etiam praeciso damno.

^{c)} Viva et Wigandt absolute loquuntur; proinde videntur innuere clausulam: *etiam secluso damno illato*.

^{d)} Tamburinius, *lib. 8, tr. 3, cap. 5, § 7, n. 7*, utique hanc limitationem approbat; sed ipse ulterius progreditur, et *n. 9*, verissimam appellat opinionem quae affirmat teneri semper, etiam magnis sumptibus, non quidem vi sponsalium, sed vi damnificationis; et hanc opinionem ita veram existimat, ut contrariam ne probabilem quidem vocare velit. Sed *n. 11*, limitat suam sententiam uti S. Alphonsus indicat: si nempe deflorator notabiliter decideret a statu suo, tunc excusaretur.

^{e)} Sed vide etiam hic infra ad *n. 859* notam a.

Probabilius tenetur secluso damno.

Nisi requirantur magnae expensae et longa mora.

Limitatur limitatio.

Quid de sponsalibus cum conditione: Si Papa dispensaverit.

859. - Dubitatur 3°. *Si sponsalia sint contracta inter habentes impedimentum dirimens, sub conditione expressa si Papa dispensaverit, utrum, impleta conditione, valida sint sine novo consensu?*

Vide dicta *Lib. III, n. 650, v. 2° Quando vero*, ubi sententiam tenuimus affirmativam^{a)} cum Lugo, Laymann, Sanchez, Palao, Salmant., etc. Quibus adde Pontium¹ et Bonacina². — Licet enim sponsalia ante conditionem impletam vera sponsalia non sint, inducunt tamen absolutam obligationem expectandi eventum conditionis: ergo consensus perseverat usque ad impletionem conditionis. Unde infertur quod, esto ante conditionis verificationem haec sponsalia non inducant impedimentum publicae honestatis, peccaret tamen sponsus, si cum sorore sponsae matrimonium contraheret: et haec secunda sponsalia essent nulla^{b)}, cum esset promissio de re injusta, quae non obligat: ut recte dicunt Sporer³, et Pontius⁴ cum decreto S. Congregationis^{c)}.

860. - « IV°. Per atrox crimen alterius sponsi solvuntur sponsalia per crimen alterius sponsi.

« 1°. Fornicatio sive spiritualis, ut haec resis; sive corporalis, tam sponsi quam sponsae, post sponsalia: et sponsae, etiam ante illa, sed a sponso ignorata, licet per vim facta. Bonacina⁵. — Imo, si

Lugo, de Just. et Jure, disp. 12, num. 58. — Laym., lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 7, n. 4. — *Sanct.*, de Matr., lib. 5, disp. 5, n. 12. — *Palaus*, tr. 28, disp. 1, punct. 16, n. 11. — *Salmant.*, tr. 9, cap. 2, n. 74. — ¹ Lib. 12, cap. 7, n. 1. — ² Qu. 1, punct. 7, n. 10. — ³ Part. 4, cap. 1, n. 211 et 216. — ⁴ Lib. 7, cap. 36, n. 7. — ⁵ Qu. 1, punct. 8, n. 1, 3 et 7. *Regin.*, lib. 31, n. 262. — *Sanct.*, de Matr., lib. 1, disp. 55, n. 5. — ⁶ Part. 8, tr. 4, resol. 283. — ⁷ *Loc. cit.* — ⁸ Tr. 9,

859. - ^{a)} Lib. III, n. 650, S. Doctor disputat de casu aliquantulum diverso, nimirum de eo qui consanguineam defloravit sub promissione matrimonii et sub pacto expresso impetrandi dispensationem; et dicit verius promissionem obligare. Quodsi hoc admittendum sit de promissione unilaterali; at certe non valet de contractu sponsalitia proprie dicto; etenim S. C. C. pluries declaravit invalida et nullius roboris, sponsalia inter habentes impedimentum dirimens contracta sub conditione: si Papa dispensaverit, et signanter die 26 Januar. 1709, in Brugnatem. *Sponsalium*, et die 12 Decembr. 1733, in Januen. *Sponsalium*. Cfr. Thesaurum Resolut. S. C. C.,

« sponsa permittat se tangi impudice ab alio per oscula et amplexus, potest sponsus resilire a sponsalibus. Sed non vice versa; quia, etsi sponsus id faciat, non est dedecus sponsae, nec mutatio alii cujus momenti. Reginaldus, Sanchez, « Diana⁶ ». [Ita etiam Sanchez⁷; et Salmant.⁸ cum Coninck, Dicastillo, etc.] « Limitant autem Coninck et Laymann »: [Ut etiam Sanchez⁹ et Salmant.⁹ cum aliis citatis] « nisi talia oscula et tactus sint ita frequentes, ut indicent valde propensum sponsi animum in alteram, « ut merito timeri possit ne sponsae non sit fidem servaturus. — Si autem uterque sponsus fornicetur post sponsalia, « neutrum posse resilire docent Palaus^{b)} et Bonacina: contra Coninck, Reginaldum, Sanchez, Laymann et Pontium, « qui soli viro id eo casu permittunt, eo quod delicta sint imparia, et longe gravius damnum imminet ipsi propter incertitudinem prolis. Diana¹⁰.

« 2°. Furtum grave, homicidium, etc., « vel simile, quod grave damnum vel infamiam pariat. — Bonacina¹¹ ».

861. - Si fornicatio fuerit ante sponsalia, certum est apud omnes, posse virum, cognita fornicatione sponsae post sponsalia, eam relinquere. — E converso, non potest mulier rescindere sponsalia ob fornicationem sponsi cum alia ante habitam;

cap. 2, num. 80. — *Coninck*, de Sacram., disp. 23, dub. 7, n. 56. — *Dicast.*, de Matr., disp. 1, dub. 39, n. 577. — *Coninck*, loc. cit., n. 56. — *Laym.*, lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 11. — ² *Loc. cit.*, num. 80. — *Bonac.*, qu. 1, punct. 8, num. 6. — *Coninck*, disp. 23, n. 68. — *Regin.*, lib. 31, n. 262. — *Sanct.*, lib. 1, disp. 55, n. 9. — *Laym.*, lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, num. 12. — *Pont.*, lib. 12, cap. 17, num. 3. — ¹⁰ Part. 3, tr. 4, resol. 284. — ¹¹ Qu. 1, punct. 8, n. 12.

tom. 6, ann. 1733-1734, fol. 205 et seqq.; cfr. etiam Acta S. Sedis tom. I, fol. 75 et seqq., 121 et seqq.

^{b)} Sporer dicit invalida fore secunda sponsalia, post obtentam dispensationem.

^{c)} Declaratio S. C. a Pontio affertur pro sententia quae negat impedimentum publicae honestatis oriri ex sponsalibus conditionatis. Quod utique intelligendum est, quamdiu conditio verificata non fuerit. Cfr. Pallottini, v. Matrimonium, § 12, n. 23 et seqq.

860. - ^{a)} Sanchez, *loc. cit.*, hanc limitationem silentio praetermittit.

^{b)} Busenbaum utique citat Palaum, sed non bene; quia, uti inferius notabit S. Alphonsus

Probabilius non solvit ex parte nocentis.

Impedimentum apponens, juxta alios, non tenetur, secluso damno, dispensationem obtinere.

Juxta alios, tenetur etiam praeciso damno.

Fornicatio sponsae ante habita solvit sponsalia.

Non fornicatio sponsi.

« sponsa dotem promissam afferre nequeat; vel denique si sponsus incipiat vagari « cum incommodo sponsae. Bonacina f) ». — [Item Sporer¹, Sanchez²; ac Pontius³ cum Coninck, Rebello et Toletus: sive dos, ut ajunt, sit promissa, sive non s). — Et idem dicunt Sporer⁴ et Pontius⁵, si timeatur pater filium exhaeredaturus].

« Quod si autem, defectu sponsae de- « tecto, dubitet sponsus an si eum ab « initio cognovisset, contracturus fuisset: « tum, si defectus ille censeatur gravis « ac notabilis, praesumetur pro sponso, « cui liberum erit resilire. Sanchez, Bona- « cina, Tancredi⁶. — Secus, si defectus « sit levis. Bardi⁷ ».

864. - Queritur: an pars laborans occulto defectu, sufficienti ad solvenda sponsalia, teneatur illum manifestare ante sponsalia, vel eis contractis, ante matrimonium? — Distinguendum cum communi.

Si defectus redderet nuptias perniciosas, ut esset infamia, lepra, morbus gallicus aut alius contagiosus, tenetur manifestare vel a nuptiis desistere: nisi altera pars eodem defectu laboret^{a)}. Ita Pontius⁸, Roncaglia⁹; Palaus¹⁰; cum Salmant.¹¹ cum Coninck; Diana¹²; Sporer¹³ cum Perez et Gobat (quidquid dicant Sanchez¹⁴, et alii apud Salmant.). — Ratio, quia, sicut peccat contra justitiam qui alteri vendit merces noxias, credenti bonas: ita a fortiori,

qui cum pernicioso defectu vult matrimonium contrahere.

865. - Si vero defectus non redderet nuptias noxias, sed tantum minus appetibiles (nempe, si sponsa esset pauper, quae reputatur dives; ignobilis, quae nobilis; deformis, quae pulchra; corrupta, quae virgo): tunc, esto ipsa non possit virum decipere fingendo se immunem a tali defectu, tamen non tenetur defectum manifestare^{a)}; sed potest etiam interrogata dissimulare aequivoce respondendo: tunc enim non fingit, sed occultat vitium occultum. Ita Sanchez¹⁵, Pontius¹⁶, Sporer¹⁷ et Diana¹⁸, Roncaglia¹⁹, Renzi²⁰, Croix²¹; Palaus²² cum Coninck et Turriano; Salmant.²³ cum Dicastillo et Aversa; Escobar²⁴ cum Hurtado et Leandro (contra Ochagavia, *ibid.*²⁵, et Concina²⁶). — Ratio: tum quia est consuetudine jam receptum, ut non sit obligatio tales defectus manifestandi; tum quia nemo tenetur propalare suum defectum cum propria infamia, si non laedit jus alterius. Licet enim sponsus, cognito defectu, habeat jus resiliendi a sponsalibus, opponendo exceptionem propter talem defectum; tamen, usquedum ipse exceptionem non opponit, potest cogi a sponsa ad matrimonium: sicut adultera, usquedum vir non opponit exceptionem propter cognitum adulterium, potest ab eo debitum petere.

Laborans defectu red- dente minus appeti- biles non te- netur.

Exceptio- nes.

Unde dicunt praefati auctores quod sponsa ab alio corrupta, etiamsi interrogetur a sponso an fuerit ab alio cognita, poterit dissimulare et negare per restrictionem non pure mentalem, respondendo non esse corruptam: subintelligens in communi aestimatione, aut ad aperiendum tibi.

Additque Diana posse illam sine peccato, aut saltem sine mortali, uti aliquo artificio, quo impediatur ne vir deprehendat esse corruptam.

Exciipiunt tamen 1°. Sporer¹, Palaus^{b)}, Pontius^{b)}; et Croix² cum Coninck^{b)} et Perez^{b)}, si sponsa ex concubitu habito cum alio sit praegnans; quia tunc adest periculum damni sponsi, nempe quod deberet alere prolem alienam. — Exciipiunt 2°. Sanchez³, Pontius⁴, Salmant.⁵, Roncaglia⁶, Croix⁷; et Palaus⁸ cum Navarro, Coninck et Turriano, si, non manifestato defectu, prudenter timeatur ne ille propaletur post nuptias initas, et graves inde discordiae sint proventurae. Tunc enim dicunt teneri sponsam, vel suam violationem passam propalare, vel a matrimonio desistere; quia tenetur ex caritate erga sponsum et etiam erga seipsam talia damna praecavere. Sed huic objici posset quod caritas non videtur obligare cum tanto incommodo, nimirum vel se infamandi vel remanendi semper innupta. (Vide dicta n. 851, v. *Ad id autem*).

¹ Part. 4, cap. 1, n. 286. — ² Lib. 6, part. 3, n. 183. — ³ Lib. 6, disp. 27, n. 10. — ⁴ Lib. 12, cap. 18, n. 6. — ⁵ Tr. 9, cap. 2, n. 98. — ⁶ Cap. 3, reg. in praxi, n. 7. — ⁷ Lib. 6, part. 3, n. 184. — ⁸ Tr. 28, disp. 1, punct. 30, n. 3. — *Navarr.*, in cap. *Inter verba*, concl. 1, n. 21 (coroll. 16). — *Coninck*, disp. 23, dub. 12, n. 92. — *Turrian.*, in 2^{am} 2^{ae}, tom. 2, disp. 78, dub. 2. — ⁹ Tr. 9, cap. 2, n. 97 et 98. — *Dicast.*, de Matr., disp. 1, dub. 42, n. 641. — *Aversa*, qu. 8, sect. 19. — ¹⁰ Lib. 24, n. 324. — *Gasp. Hurtad.*, disp. 2, diff. 17, n. 62. — *Leand.*, tr. 9, disp. 2, qu. 55; cfr. qu. 56 et 57. — *Ochagav.*, tr. 1, qu. 23, n. 15. — ¹¹ *Escob.*, loc. cit., n. 322. — ¹² Diss. 2, cap. 2, n. 31.

^{b)} Palaus, *punct. 30, num. 5*; Pontius, *lib. 12, cap. 18, num. 6*; Coninck, *disp. 23, dub. 12, num. 100*; Perez, *disp. 10, sect. 2, n. 9*, exceptionem istam non apponunt; sed Palaus, Coninck et Perez rationem afferunt qua utitur Croix ad probandam eam, scilicet: Qui ligna putrida vendit, tenetur aperire hunc defectum ante traditionem, vel contractum rescindere.

^{c)} Sanchez et Ledesma, *locis cit.*, dicunt utique dissolvi sponsalia, non tamen explicant quaenam pars libera remaneat. — Henriquez autem scribit: « Denique arbitrio prudentis

Ad videndum autem quaenam causae sufficiant ad solvendam obligationem sponsalium, attende has duas regulas:

Prima. Pro causis *supervenientibus* ad sponsalia, sufficit illa causa quae, si esset praevisa, sponsalia non fuissent contracta: tunc enim ab eis libera manet pars quae de novo has causas non dedit^{c)}. Ita communiter Sanchez⁹, Palaus¹⁰; et Salmant.¹¹ cum Aversa, Ledesma, Henriquez, Dicastillo et aliis. — Ratio, quia sponsi sub hac conditione censentur obligari, nisi accedat notabilis mutatio, qua praevisa, minime contraxissent.

Secunda regula. Pro causis *ignotis anterioribus* ad sponsalia, illa sufficit quae, si superveniret, jam esset sufficiens ad illa rescindenda^{d)}. Ita Pontius¹², Sanchez¹³, Palaus¹⁴; et Salmant.¹⁵ cum Dicastillo, Aversa, Leandro et communi. Quia in tali casu etiam adest notabilis mutatio quae, si ab initio fuisset cognita, jam sponsalia impedisset. — Quapropter, si ignorantia non dedisset causam contractui, sed fuisset concomitans, nempe si sponsus, adhuc cognita prius causa, etiam contraxisset, minime poterit a sponsalibus deinde resilire; quia tunc non advenit illa notabilis mutatio. Ita Pontius¹⁶, Sanchez¹⁷, Palaus^{e)}; et Salmant.¹⁸ cum Dicastillo, Coninck^{f)}, Leandro et Trullench.

866. - « VI°. Si alter sine alterius licentia proficiscatur in terram longin-

art. 3, causa 12. — *Henriq.*, lib. 11, cap. 14, n. 7, i. f. — *Dicast.*, de Matr., disp. 1, dub. 40, num. 588. — ¹² Lib. 12, cap. 18, n. 1. — ¹³ Lib. 1, disp. 63, n. 2. — ¹⁴ Tr. 28, disp. 1, punct. 29, n. 1. — ¹⁵ Tr. 9, cap. 2, n. 87. — *Dicast.*, de Matr., disp. 1, dub. 40, n. 604. — *Aversa*, qu. 8, sect. 15, v. *Dicendum tamen*. — *Leand.*, disp. 2, qu. 49. — ¹⁶ Lib. 12, cap. 18, n. 4. — ¹⁷ Lib. 1, disp. 65, n. 2. — ¹⁸ Loc. cit., n. 93. — *Dicast.*, loc. cit., n. 605 et 621. — *Leand.*, disp. 2, qu. 53. — *Trull.*, lib. 7, cap. 2, dub. 13, n. 3.

relinquitur, ut, si aliquid de novo adveniat aut agnoscat, solvat sponsalia, quod si a principio accidisset aut notum fuisset, solvisset ea ».

^{d)} Excepta fornicatione: scilicet sponsi, ut limitant auctores.

^{e)} Palaus, *loc. cit.*, n. 2, negat id unquam esse praesumendum, scilicet ita affectum esse ut, non obstante defectu, nihilominus contraxisset, nisi id expresserit.

^{f)} Coninck, *de Sacram.*, disp. 23, dub. 7, n. 60, hoc utique assertum habet, loquens de fornicatione sponsae.

Causae sufficientes ad dissolutionem sponsalium, quales.

Causae supervenientes.

Causae anteriores ignotae.

Pars laborans defectu reddente nuptias noxias tenetur detegere.

¹ Part. 4, cap. 1, n. 282. — ² Lib. 1, disp. 59, n. 2 et 4; cfr. disp. 54, n. 14. — ³ Lib. 12, cap. 17, n. 8. — *Coninck*, disp. 23, num. 69. — *Rebell.*, part. 2, lib. 4, qu. 8, num. 69. — *Tolet.*, lib. 7, cap. 21, num. 4, v. 14. — ⁴ Part. 4, cap. 1, num. 282. — ⁵ Loc. cit., num. 8. — *Sanch.*, lib. 1, disp. 65, n. 4. — *Bonac.*, qu. 1, punct. 8, n. 20. — ⁶ De Matr., lib. 1, disp. 65. — ⁷ Discept. 6, cap. 11, part. 7, § 1, num. 5. — ⁸ Lib. 12, cap. 18, n. 6. — ⁹ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 12. — ¹⁰ Tr. 28, disp. 1, punct. 30, n. 5. — ¹¹ Tr. 9, cap. 2, n. 99. — *Coninck*, disp. 23, dub. 12, n. 96. — ¹² Part. 3, tr. 4, resol. 287. — ¹³ Part. 4, cap. 1, n. 286. — *Perez*, disp. 10, sect. 2, n. 3 et 9. — *Gobat*, tr. 10, n. 367. — ¹⁴ De Matr., lib. 1, disp. 68,

n. 8. — *Salmant.*, loc. cit., n. 99. — ¹⁵ Lib. 6, disp. 27, n. 9. — ¹⁶ Lib. 12, cap. 18, n. 6. — ¹⁷ Part. 4, cap. 1, n. 286. — ¹⁸ Part. 3, tr. 4, resol. 287. — ¹⁹ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 12; et reg. in praxi, n. 7. — ²⁰ Cap. 1, sect. 3, qu. 10, v. f. — ²¹ Lib. 6, part. 3, n. 182 et 181. — ²² Tr. 28, disp. 1, punct. 30, n. 2 et 4. — *Coninck*, loc. cit., n. 92 et seqq. — *Turrian.*, in 2^{am} 2^{ae}, tom. 2, disp. 78, dub. 2. — ²³ Tr. 9, cap. 2, n. 97 et 98. — *Dicast.*, de Matr., disp. 1, dub. 42, n. 641. — *Aversa*, qu. 8, sect. 19. — ²⁴ Lib. 24, n. 324. — *Gasp. Hurtad.*, disp. 2, diff. 17, n. 62. — *Leand.*, tr. 9, disp. 2, qu. 55; cfr. qu. 56 et 57. — *Ochagav.*, tr. 1, qu. 23, n. 15. — ²⁵ *Escob.*, loc. cit., n. 322. — ²⁶ Diss. 2, cap. 2, n. 31.

f) Bonacina, *punct. 8, n. 11*, non nisi de dote loquitur. Ceteri vero auctores non loquuntur de omnibus hic positus, sed alii de alio casu a Busenbaum posito tractant.

g) Sporer omittit ampliationem: sive dos promissa sit sive non. — Coninck, *n. 69 et 70*; Toletus, *loc. cit.*, aperte eam insinuant.

864. - a) Limitationem istam: Nisi altera pars eodem defectu laboret, omittunt Pontius, Roncaglia, Sporer et Gobat.

865. - a) Sanchez negat id esse contra justitiam, et addit nullam fore culpam tegere ejusmodi defectus; vel mediis licitis ad illos tegendos uti, si verisimile est quod vir non percipiat vel non tam aegre ferat. — Roncaglia et Turrianus, loquentes de defectu virginis, dicunt posse celari (mediis licitis), nisi timeatur detegendum fore post matrimonium, et exinde nascitura odia. Quod infra in exceptione secunda notabit ipse S. Alphonsus.

Absentia sponsi quando sit causa solvendi sponsalia.

«quam; quia censetur renuntiare suo juri. — Laymann^{a)}, Bonacina¹⁾».

Certum est quod si sponsus alio transfert suum *domicilium*, vel si in *longinquam* regionem abeat, etsi cum animo redeundi, poterit sponsa statim ad alias nuptias transire. — Hoc est expressum in cap. *De illis 5, de sponsal.*, ubi dicitur: *Qui, praestito juramento, promittunt se aliquas mulieres ducturos, et postea, eis incognitis, dimittunt terram, se ad partes alias transferentes... liberum erit mulieribus... ad alia se vota transferre.*

Si vero sponsus discessit in *propinquum* locum cum animo redeundi: tunc, si discessus fuerit ex causa *necessaria*, puta infirmitatis aut alterius gravis negotii, statutum est in leg. *Saepe*, ff., *de sponsal.*, expectandum esse negotii finem. — Si autem ex causa *voluntaria*^{b)}, quando discessus fuerit *intra* provinciam, dicitur in leg. *2, C. de sponsal.*, expectandum esse ad biennium; quando *extra* provinciam, ad triennium ex leg. *2, C. de repud.*

Dicunt autem fere communiter Sanchez²⁾, Bonacina³⁾, Sporer⁴⁾, Viva⁵⁾, Roncaglia⁶⁾, Holzmann⁷⁾; Escobar⁸⁾ cum Soto, Navarro, Armilla, etc.; ac Salmant.⁹⁾

¹⁾ Qu. 1, punct. 6, n. 8. — ²⁾ Lib. 1, disp. 54, n. 6. — ³⁾ Loc. cit., n. 8. — ⁴⁾ Part. 4, cap. 1, n. 244. — ⁵⁾ De Matr., qu. 2, art. 3, n. 2. — ⁶⁾ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 2. — ⁷⁾ De Matr., n. 250. — ⁸⁾ Lib. 24, n. 270. — *Sotus*, in 4, dist. 27, qu. 2, art. 5, v. *Decimo, quando*. — *Navar.*, Man., cap. 22, n. 26, v. *Quarto*. — *Armilla*, v. *Sponsalia*, n. 12. — ⁹⁾ Tr. 9, cap. 2, n. 61. — *Dicast.*, de Matr., disp. 1, dub. 36, n. 535 et 537.

866. — ^{a)} Laymann ita docet, *lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 13*, de discessu sponsi, non obtenta sponsae licentia.

^{b)} Leges quae sequuntur loquuntur de simplici discessu, non explicantes utrum sit ex causa necessaria an voluntaria. Nisi tamen velimus inducere leges sibi invicem pugnantes, cum *L. Saepe* loquatur de causa necessaria, necesse est ut has alias leges de absentia ex causa voluntaria interpretemur.

^{c)} *Perez, disp. 9, sect. 9, n. 10*, dicit sponsam posse statim resiliere, etiam si causa discessus fuerit necessaria; quamvis *n. 9* neget jus civile fuisse correctum in hac parte a jure canonico, «cum loquantur in diversa facti specie et absentia sponsi». — Bonacina, *qu. 1, punct. 6, n. 3*, contradicit doctrinae expositae a S. Alphonso, inquantum scribit: «Si justa de causa non potest contrahere, non sunt temere dissolvenda sponsalia [casu quo recusat intra tempus fixum contrahere];

cum Dicastillo, Gonet et Aversa, jus civile in hoc correctum fuisse a jure canonico in citato cap. *De illis*. Et hoc dicendum, ut ajunt Sanchez¹⁰⁾, Roncaglia¹¹⁾; et Viva¹²⁾ cum Perez^{c)}, contra Bonacina^{c)}, etiamsi discessus fuerit ex causa necessaria. — Sed melius dicunt Palaus¹³⁾, et Pontius¹⁴⁾ cum Canisio, in hoc minime correctum fuisse jus civile a canonico. Nam in dicto cap. *De illis* sermo fit tantum de eo qui *domicilium* mutavit; non autem de illo qui discessit reversurus. — Verum recte addunt, neque in hoc standum esse juri civili. Quia praefatae leges terminum statuunt, non ut sponsa possit sponsalia dissolvere, cum (ut diximus *n. 853, Qu. 1, v. Neque*) ex jure civili olim sufficeret unius sponsi voluntas ad solvenda sponsalia; sed ut possit sponsa resiliere, lucratis arrhis.

Unde concludendum cum S. Antonino^{d)}, Pontio^{d)}, Sanchez¹⁵⁾; et Salmant.¹⁶⁾ cum Coninck^{d)}, Rebello et Dicastillo, quod semper ac sponsus discessit in propinquum locum, expectandum est donec redeat; vel requiri debet sponsus ut intra certum tempus accedat ad contrahendum matrimonium. — Quod si ille requisitus,

Gonet, Clyp., de Matr., disp. 3, art. 4, n. 67. — *Aversa*, qu. 8, sect. 11, v. *Quarto*. — ¹⁰⁾ Lib. 1, disp. 54, n. 6. — ¹¹⁾ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 2. — ¹²⁾ De Matr., qu. 2, art. 3, n. 2. — ¹³⁾ Tr. 28, disp. 1, punct. 23, n. 2. — ¹⁴⁾ Lib. 12, cap. 15, n. 4. — *Henr. Canisius*, in cap. *De illis*, de sponsal., n. 2. — ¹⁵⁾ Lib. 1, disp. 54, n. 11. — ¹⁶⁾ Tr. 9, cap. 2, n. 62. — *Rebell.*, part. 2, lib. 4, qu. 8, sect. 3, n. 16. — *Dicast.*, disp. 1, dub. 36, n. 531.

sed potius attendenda est qualitas sponsae, quae potest persuadere dissolutionem sponsalium, ut esset v. g. periculum fornicandi.

^{a)} S. Antoninus, *part. 3, tit. 1, cap. 18, § 1*, dicit: «Praesens non tenetur expectare absentem, nisi per biennium. Tamen secundum Hostiensem, iudex poterit prolongare vel abbreviare tempus, inspecta qualitate personarum». — Pontius, *lib. 12, cap. 15, n. 4*, dicit negotium relinquendum esse «arbitrio iudicis, qui iudicabit an admoneri vel requiri sponsum absentem expediat, et tempus expectandi definit». — Coninck, *disp. 23, n. 51*, monendum esse ait sponsum ut stet promissis; et tunc, *n. 44*, communiter recurrendum ad iudicem, «qui spectatis omnibus circumstantiis, et difficultatibus quae pars in expectando patitur debet praescribere tempus, quo haec liberetur... nisi illa promissionem impleat... Nec etiam facile privato alicujus iudicio relinquendum est, quando talis obligatio desinat».

reditum justa ex causa differat: vel erit expectandum ad prudentis arbitrium, ut dicunt Roncaglia¹⁾, Sporer²⁾, Concina³⁾; et Salmant.⁴⁾ cum Coninck^{d)}, Rebello^{e)} et Dicastillo; vel (quod securius est) causa est remittenda arbitrio iudicis, qui, inspectis circumstantiis, vel admonebit sponsum ut redeat infra certum tempus, vel terminum determinabit (praesertim si ille longe abierit), post quem sponsa libera remaneat; ut dicunt Pontius⁵⁾ et Roncaglia⁶⁾, Palaus⁷⁾, ac Salmant. cum eisdem auctoribus. Et idem docet Benedictus XIV⁸⁾ cum Anacleto, Clericato, Perez, etc., ac declaratione S. Congregationis die 2 Octobris 1723, quae pariter sic agendum respondit. Haec autem procedunt, si in sponsalibus nullum fuerit tempus praefixum ad nuptias ineundas. Nam, si fuerit terminus assignatus, vide dicenda *num. seq.*

867. — «VII°. Si sint inita cum conditione certo tempore contrahendi matrimonium, liberatur obligatione is per quem non stetit quominus sit contractum^{a)}. — Laymann⁹⁾».

Cum terminus in sponsalibus apponitur, spectandum est an apponatur ad sollicitandam, sive ad non differendam obligationem contrahendi matrimonium; vel an ad obligationem finiendam. — Tunc apponitur ad *sollicitandum*, quando partes ideo praefigunt terminum ut neutra ante illum possit alteram cogere ad implendum contractum. Tunc autem ad *finiendum*, quando terminus apponitur ut eo elapso nulla remaneat obligatio. Et haec ita servanda sunt, si expressis verbis partes ita conveniant. — Sed

Dubitat 1°. *Si verba sint ambigua*, quando terminus censi debet appositus

¹⁾ Tract. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 2. — ²⁾ Part. 4, cap. 1, n. 244. — ³⁾ Diss. 2, cap. 2, n. 17. — ⁴⁾ Tr. 9, cap. 2, n. 62. — *Dicast.*, disp. 1, dub. 36, n. 531. — ⁵⁾ Lib. 12, cap. 15, n. 4. — ⁶⁾ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 2. — ⁷⁾ Tr. 28, disp. 1, punct. 23, n. 3. — *Salmant.*, tr. 9, cap. 2, n. 62. — ⁸⁾ Notif. 46, n. 5. — *Anact.*, Jus can., lib. 4, tit. 1, n. 215. — *Clericat.*, de Matr., decis. 17, n. 29 et 30. — *Perez*, disp. 9, sect. 9, n. 6. — *S. Congr. Conc.*, cfr. Bened. XIV, loc. cit., n. 6, et Thesaur. Resol., in *Mediolanen.*; cfr. etiam *Pallottini*, v. *Sponsalia*, n. 175.

^{e)} Rebello, *loc. cit.*, indicat solum iudicem ecclesiasticum.

867. — ^{a)} Intellige tamen cum Laymann: «Si ad finiendam obligationem» terminus praefixus sit.

ad *sollicitandam* obligationem, et quando ad *finiendam*? — Respondetur cum communi sententia duas regulas in tali dubio assignari:

Prima: Si terminus ab una tantum parte praefigitur, altera negative se habente, tunc censetur appositus ad sollicitandum; si vero ab *utroque*, ad finiendum. — *Secunda*: Si terminus apponitur *antequam* sponsalia contrahantur, censetur ad finiendum; secus, si *post* sponsalia contracta. — Ita Sanchez¹⁰⁾, Roncaglia¹¹⁾, Renzi¹²⁾; et Salmant.¹³⁾ cum Coninck, Becano, Dicastillo, etc. Quamvis Pontius¹⁴⁾ dicat praefatas duas regulas non esse generice veras.

Casu autem quo terminus est appositus ad *finiendam* obligationem, elapso tempore ex culpa unius partis, altera innocens liberatur, etiamsi sponsalia fuerint jurata^{b)}; ut commune est apud omnes cum D. Thoma¹⁵⁾. Et patet ex cap. *Sicut 22, de sponsal.*, ubi Pontifex praecepit imponi poenitentiam cuidam sponso qui recessit a sponsalibus cum quadam contractis, et nuptias cum alia inivit: *Nisi* (addidit)... *juramento suo certum terminum intra quem dictam P. duceret in uxorem, praefixit, nec per eum stetit* (nota), *quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit*. Ergo si per eum non stetit, licite recessisset.

868. — Dubitatur 2°. *An, elapso termino ex defectu v. gr. sponsi, possit sponsa resiliere a sponsalibus, si inculpabiliter omiserit ille nuptias inire, justo detentus impedimento?*

Prima sententia negat. Et hanc tenent Pontius¹⁶⁾; Bonacina¹⁷⁾ cum Reginaldo^{a)}; Viva^{b)}; et Sanchez¹⁸⁾ cum Paludano, Go-

in textu et in nota adjecta. — ⁹⁾ Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, num. 16. — ¹⁰⁾ Lib. 1, disp. 53, num. 3. — ¹¹⁾ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, resp. 2. — ¹²⁾ Cap. 1, sect. 3, qu. 6. — ¹³⁾ Tr. 9, cap. 2, n. 51. — *Coninck*, disp. 23, dub. 6, n. 41. — *Becan.*, cap. 43, qu. 28, n. 4. — *Dicast.*, disp. 1, dub. 35, n. 526. — ¹⁴⁾ Lib. 12, cap. 16, n. 3. — ¹⁵⁾ In 4, dist. 27, qu. 2, art. 3, ad 2. — ¹⁶⁾ Lib. 12, cap. 16, n. 4. — ¹⁷⁾ Qu. 1, punct. 6, n. 6. — ¹⁸⁾ Lib. 1, disp. 53, n. 7. — *Palud.*, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, concl. 4 (n. 20).

^{b)} S. Thomas absolute loquitur, nec distinguit inter jurata et non jurata sponsalia.

868. — ^{a)} Reginaldus, *lib. 31, n. 261*, hoc dictum omittit, nec pro eo a Bonacina citatur.

^{b)} Viva aperte id insinuat, *qu. 2, art. 3*,

Elapso culpabiliter termino praefixo ad finiendam, pars innocens liberatur.

Elapso termino praefixo, solvuntur sponsalia.

Tempus appositum ad sollicitandam vel ad finiendam obligationem.

Quid, si verba sint ambigua.

Elapso termino ex defectu inculpabili unius, alter nequit resiliere, juxta alios.

mez^{c)}, etc., ibid.¹; item Gutierrez apud Palaum²; et Trullench apud Salmant.³. — Ratio, quia non est aequum ut privetur jure suo, qui ex justa causa impeditur a promissis adimplendis; ex leg. 1 C. de annal. except., ubi: *Legitime impedito non currit tempus, ut jure privetur*^{d)}. Id probant etiam ex citato cap. *Sicut*; sed praefatus textus verius probat oppositum, ut mox videbimus. — Notant vero Bonacina⁴ et Viva^{e)} cum aliis, quod ut pars innocens liberetur a sponsalibus, mora alterius debet esse tanta, ut inspectis circumstantiis, prudenter ipsa censeatur rea culpae mortalis. Item advertit Pontius quod si, ob tale impedimentum unius partis, diutius differatur matrimonium, bene poterit altera adire iudicem, ut monita parte impedita, alium terminum praefigat, quo elapso ipsa omnino libera remaneat.

Secunda vero sententia, communior et probabilior, affirmat; et hanc tenent Laymann⁶, Palaus⁶, Navarrus⁷, Coninck⁸, Salmant.⁹, Concina¹⁰, Roncaglia¹¹. Ratio, quia terminus ad hoc apponitur, ne pars parata diu maneat sine nuptiis; alias frustra tempus praefigetur. — Haec autem sententia clare probatur ex praedicto textu in cap. *Sicut*, quem perperam ad suam sententiam adversarii detorquent. Casus enim (ut diximus) ibi fuit, quod vir quidam post sponsalia contracta cum una, contraxerat matrimonium cum alia: hinc Pontifex decrevit quod si per ipsum stetit quominus cum prima nuptiae initae fuissent

intra terminum praefixum, debuisset agere poenitentiam. Unde ex textu consequenter declaratum fuit quod si per ipsum non stetit (intellige quidem culpabiliter; nam alias, si culpa defuisset, nulla ei fuisset imponenda poenitentia) quin matrimonium intra definitum tempus contractum fuisset, licite potuerit elapso termino cum alia contrahere. Ergo, si licite ille potuit matrimonium inire cum secunda, cum per ipsum culpabiliter non steterit quin statuto tempore cum prima nuptiae fuissent contractae, supponit Pontifex quod ipse elapso termino liber omnino remansit ab obligatione sponsalium.

Hinc concluditur quod, cum terminus praefixus elabitur, omnino cessat obligatio sponsalium ex parte illa quae jam parata erat ad nuptias. — Sed

Dubitatur^{3o}. *An, elapso termino in sponsalibus apposito, remaneat libera ab eorum obligatione etiam pars quae culpabilem apposuit dilationem?*

Prima sententia communior negat; et dicit remanere liberam tantum partem per quam non stetit. Ita Pontius¹², Laymann¹³, Palaus¹⁴, Navarrus¹⁵, Coninck¹⁶, Salmant.¹⁷; et Sanchez¹⁸ cum Paludano^{f)}, Gomez^{f)}, etc. Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare. — Certum est autem apud omnes, cum Pontio¹⁹ et Sanchez²⁰, quod si per utramque partem stetit ne matrimonium intra tempus praefixum celebratum esset, ex utraque parte sponsalia solvuntur.

Secunda vero sententia affirmat quod, elapso termino, utraque pars remanet

¹ Sanchez, disp. 53, n. 7, i. f. — *Gutierrez*, de Matr., cap. 24, n. 10. — ² Tr. 28, disp. 1, punct. 24, n. 7. — *Trull.*, lib. 7, cap. 2, dub. 5, n. 2. — ³ Tr. 9, cap. 2, n. 56. — ⁴ Qu. 1, punct. 6, n. 6. — *Pont.*, lib. 12, cap. 16, n. 4. — ⁵ Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 17. — ⁶ Loc. cit., n. 8. — ⁷ Man., cap. 22, n. 27, v. *Septimo*. — ⁸ Disp. 23, dub. 6, n. 47. —

⁹ Tr. 9, cap. 2, n. 57. — ¹⁰ Diss. 2, cap. 2, n. 16. — ¹¹ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 3, resp. 2. — ¹² Lib. 12, cap. 16, n. 4. — ¹³ Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 17. — ¹⁴ Tr. 28, disp. 1, punct. 24, n. 5. — ¹⁵ Man., cap. 22, n. 27, v. *Septimo*. — ¹⁶ Disp. 23, dub. 6, n. 46. — ¹⁷ Tr. 9, cap. 2, n. 55. — ¹⁸ Lib. 1, disp. 53, n. 6. — ¹⁹ Loc. cit., n. 4. — ²⁰ Loc. cit., n. 6.

n. 4, ubi requirit ut moneatur is qui in mora fuit, idque sub interminatione resiliendi, nisi intra certum tempus contrahat: « Quia (inquit) aliter non satis constat eum esse in mora culpabiliter; potest enim habere justum impedimentum ».

^{c)} Ludov. Gomez a Sanchez citatur tantum pro ratione adjecta, scilicet: legitime impedito non currere tempus; quod utique habet Gomez, *Reg. Cancell. de publicandis resig. nat.*, qu. 7, n. 6.

^{d)} Hoc axioma legitime quidem colligitur ex citata lege, sed non est ejus textus; lex enim negat imputari praescriptionem filiofamilias agere non valenti.

^{e)} Viva, qu. 2, art. 3, n. 3, id profecto dicit, sed de casu quo terminus praefixus est ad sollicitandam obligationem.

^{f)} Paludanus et Gomez non citantur hic a Sanchez; quamvis Paludanus, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, concl. 4, n. 20, hanc sententiam innuat, negando dissolvi sponsalia, si is per

Juxta alios, liberatur.

Pars quae est in culpa, juxta communior, non liberatur.

Sententia S. Doctoris.

Susceptio ordinis sacri, ingressus vel votum religionis.

libera, etiam illa quae in culpa fuit. Sic tenent Roncaglia¹, Concina²; et hanc expresse etiam tenet D. Thomas³, ubi ait: *Si... per eum stetit quod matrimonium non est completum, debet agere poenitentiam de peccato fractae promissionis aut juramenti... et contrahere cum alia, si vult, judicio Ecclesiae*. — Ratio videtur esse, quia, cum terminus est appositus ad obligationem finiendam, illo elapso cessat obligatio. Cum enim terminus sit conditio intrinsece appositae contractui: ea deficiente, esto per culpam unius contrahentis, ipse liber manet, nec obstat quod tunc ex sua culpa commodum reportet; quia lex contractus non culpam, sed conditionis defectum respicit, ex regula juris in 6°, ubi: *Contractus ex conditione legem accipere dignoscitur*²⁾.

Prima sententia est quidem longe communior, et mihi longe probabilior; sed haec secunda sua probabilitate non caret, maxime ex auctoritate D. Thomae³⁾.

869. - « VIII°. Solvuntur, licet sint juncta, per susceptionem ordinis sacri, « rata, per ingressum alterius in religionem, « aut votum eam ingrediendi. Laymann⁴, « Bonacina⁵. Nec obstat si hic postea ad « saeculum redeat; ut docet Sanchez⁶⁾.

¹ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 3, resp. 2. — ² Diss. 2, cap. 2, n. 16. — ³ In 4, dist. 27, qu. 2, art. 3, ad 2. — ⁴ Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 3, 4 et 7. — ⁵ Qu. 1, punct. 5. — *Praepos.*, de Matr., qu. 9, dub. 9, n. 78. — *Fill.*, tr. 10, cap. 8, n. 280. —

quem stetit, non habens justum impedimentum, petat dissolvi, et altera pars dissolutioni sese opponat.

²⁾ Citata juris regula 85 in 6° sic revera sonat: « Contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur ».

³⁾ Quaerenti fortasse alicui quomodo stare possit cum systemate S. Alphonsi quod aliqua opinio sit longe probabilior, et nihilominus opinio contraria sua probabilitate non caret, respondendum erit S. Doctorem ea quae hic habentur scripsisse in 3^a operis editione, anno 1757, quinque nimirum annis antequam suum morale systema stabiliret. Ceteroquin, eodem tempore, scilicet, anno 1757 in *Istruzione e Pratica*, cap. 18, n. 21; et anno 1759, in *Hom. apostol.*, tr. 18, n. 21, S. Doctor mitius et timidius loquitur: « An autem elapso termino liberetur etiam qui culpa sua distulit nuptias? Affirmant Ronc. et Conc.; et haec opinio videtur non posse dici improbabilis, nam eam expresse tenet S. Thomas... Sed, attenda ratione et communiori sententia...

« Licet Praepositus, Filiuccius et alii putent talem ex parte sua prioribus sponsalibus teneri, ut etiam ad damna resarcienda sponsae, si quae passa esset^{b)}. « Unde non posset ingredi religionem, si sponsam deflorasset, nec aliter quam per matrimonium posset resarcire damnum. Vide Diana⁶, Bonacina⁷.

« IX°. Probabile est, solvi etiam per « votum simplex castitatis, ut docent Suarez^{c)}, Azor aliique; cum hoc sit de « meliori bono. — Etsi contrarium doceant^{d)} Filiuccius, Sanchez, Coninck « et alii; eo quod Deus non acceptet professionem rei alteri promissae, et in « alterius praesudicium. Unde etiam in « foro externo talis solet compelli, ut vel « fidem servet vel intret religionem. In « terim post tale votum alteri parti datur « jus sponsalia solvendi, eo quod vovens « resilierit et censeatur juri suo renuntiasse. — Vide Bonacina⁸ ».

870. - Hic distinguendum inter professionem religiosam, susceptionem ordinum sacrorum, et votum religionis, vel ordinum, vel castitatis. — Et

I^o. Quoad PROFESSIONEM religiosam, Dubitatur I^o. *Utrum per ingressum in religionem unius sponsi solvantur*

⁶ Part. 3, tr. 4, resol. 207. — ⁷ Loc. cit., n. 3 et seqq. — *Azor*, part. 1, lib. 11, cap. 22, qu. 10. — *Fill.*, tr. 10, cap. 8, n. 286. — *Sanch.*, lib. 1, disp. 46, n. 9. — *Coninck*, disp. 23, dub. 3, n. 25. — ⁸ Qu. 1, punct. 5, n. 13.

mih i videtur valde probabilior opposita, quia nemo debet commodum ex sua culpa reportare ».

869. - ^{a)} Sanchez hoc plane innuit, lib. 1, disp. 42, n. 2 et 5, dicens sponsalia ex parte utriusque dissolvi per solum ingressum, etiam professione non secuta, « quando sponsus bona fide ingreditur religionem »; secus vero, si dolose ingreditur et animo statim egrediendi.

^{b)} Praepositus et Filiuccius concordant utique; sed omittunt hic restitutionem damni, quamvis eam innuat Filiuccius, n. 233, negando posse ingredi in religionem eum qui virginem defloravit sub spe matrimonii, et affirmando eum teneri ducere, si nequeat alio modo resarcire damnum, ad quod ex justitia tenetur.

^{c)} Suarez hanc sententiam innuit, de Relig., tr. 6, lib. 2, cap. 4, n. 13, ubi dicit castitatem ejusque votum censeri excepta in promissionibus humanis quae illi videntur repugnare.

^{d)} Contrarium profecto docent ut proba-

Votum simplex castitatis.

sponsalia contracta ante professionem?
— Adsunt tres sententiae:

Prima asserit, per ingressum ex neutra parte dissolvi sponsalia. Ita Covarruvias, Durandus, Armilla, etc., apud Salmant.¹ — Ratio, quia, sicut matrimonium ratum, non per ingressum, sed tantum per professionem dissolvitur ut ex *cap. 2, de convers. conjug. a)*: ita dicendum est etiam de sponsalibus. — Sed haec sententia non videtur satis probabilis.

Secunda sententia communior, cui adhaereo, et quam tenent Laymann², Sporer³ cum communi (ut asserit), Croix⁴, Palaus⁵; Pontius⁶ cum Rebello et Gabriele; Viva⁷ cum Coninck, Perez et Henriquez; ac Salmant.⁸ cum Gonet, Villalobos et Ledesma, dicit tunc dissolvi sponsalia tantum ex parte manentis in saeculo: tum quia alter, ingrediendo religionem, censetur cessisse juri suo; tum quia ex ejus parte tunc accidit notabilis mutatio, cum dedecori aestimetur nubere cum eo qui religionem deseruit. — Non autem dissolvi ex parte ingredientis, si postea ad saeculum redeat; quia per ingressum ipse non redditur inhabilis ad contrahendum matrimonium, sicut redderetur per professionem.

Tertia sententia, quam tenent Busenbaum (num. anteced.), Sanchez^{b)}, Toletus⁹; Bonacina¹⁰ cum^{c)} Coninck, Filliuc-

Covarr., de Sponsal., part. 1, cap. 5, n. 11. - Durand., in 4, dist. 27, qu. 3, v. *Quantum ad 3*, lit. H. - Armill., v. *Sponsalia*, n. 12. - ¹ Tr. 9, cap. 2, n. 19. - ² Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 2 et 3. - ³ Part. 4, cap. 1, n. 247 et 248. - ⁴ Lib. 6, part. 3, n. 187. - ⁵ Tr. 28, disp. 1, punct. 18, n. 3. - ⁶ Lib. 12, cap. 10, n. 4. - *Rebell.*, part. 2, lib. 4, qu. 8, sect. 6, n. 36. - *Gabr. Biel*, Suppl. in 4, dist. 27, qu. 2, art. 2, cas. 6. - ⁷ De Matr., qu. 2, art. 4,

cio, Henriquez, etc.; item Becanus^{d)} et Dicastillus^{d)}, apud Salmant.¹¹, dicit dissolvi sponsalia ex parte utriusque. — Ratio 1^a est, quia, sicut novitiatus se habet ad professionem, ita se habent sponsalia ad matrimonium: quemadmodum igitur matrimonium ratum dissolvitur ex parte utriusque per professionem, ut declaratur in *cap. 2, de convers. conjug. a)*, ita sponsalia per ingressum. Sed huic rationi respondetur quod tale privilegium ex jure divino (ut declaratum est ab Ecclesia) conceditur tantum professioni religiosae tamquam statui perfectionis; sed quod per ingressum sponsalia solvantur, nullo jure habetur: et revera aequum non esset ut gauderet privilegio concesso statui religioso, qui ab eo viliter retrocedit. — Ratio 2^a hujus sententiae est, quia ingressus in religionem cum animo perseverandi jam solvit votum a voto religionis, ita ut, si postea egrediatur, experiendo religionem imparem suis viribus esse, jam liber manet a voto: ergo a fortiori solvit obligationem sponsalium, quae sunt minoris obligationis voto religionis. Sed haec ratio neque suadet; nam vovens ideo per ingressum liberatur a voto, quia jam implet suam obligationem (votum enim intelligitur emissum sub conditione si religio sibi conveniat): contra vero, sponsus per in-

n. 4. - Coninck, disp. 23, dub. 3, concl. 5, a. n. 22. - Perez, disp. 9, sect. 3, n. 5, 7 et 8. - *Henriq.*, lib. 11, cap. 14, n. 3, lit. xy. - ⁸ Loc. cit., n. 21. - *Gonet*, *Clyp.*, de Matr., disp. 3, art. 5, § 1, v. *Dico primo*. - *Villal.*, part. 1, tr. 12, diff. 12, n. 5. - *Petr. Ledesma*, qu. 43, art. 3, diff. 2, dub. 2, v. *Ex hac parte*. - ⁹ Lib. 7, cap. 21, n. 2. - ¹⁰ Qu. 1, punct. 5, n. 2. - *Coninck*, loc. cit. - *Fill.*, tr. 10, part. 1, cap. 8, n. 280. - *Henriq.*, loc. cit. - ¹¹ Tr. 9, cap. 2, n. 20,

bilius; sed primam sententiam Filliucius etiam probabilem; Sanchez vero, probabilissimam et tutam, existimant.

870. - *a)* Caput istud dicit tantum: « Licetum est alteri... eligere monasterium...; et alteri remanenti... licitum est ad secunda vota transire ».

b) Vide notam a ad num. anteced.

c) Lege: Bonacina contra Coninck, Filliucium, Henriquez, qui revera secundam sententiam tenent, uti notavit ipse S. Alphonsus supra de Coninck et Henriquez. — Filliucius tamen, *loc. cit.*, quamvis, ut dictum est, tenet secundam veluti probabilioram, hanc tamen probabilem adhuc existimat.

d) Dicastillus, de Matr., disp. 1, dub. 32, n. 435 et 436, sententiam hanc tenet sub eadem limitatione quam Sanchez. — Becanus autem, *cap. 43, qu. 21, n. 3*, docet in hoc casu sponsalia solvi ex parte manentis in saeculo. Utrum vero dissolvantur ex parte utriusque, disputat *n. 4*; et, licet non expresse aperiat suam sententiam, eam tamen satis perspicue innuit. Affert enim 1° opinionem dicentem sponsalia dissolvi tantum ex parte manentis in saeculo; 2° opinionem dicentem solvi ex parte utriusque; demum refellit argumenta prioris opinionis. Censetur itaque tenere ultimam, quam ipsi tribuit S. Alphonsus ex Salmant.

gressum in religionem nullo modo implet obligationem sponsalium; et ideo, si ab illa egreditur, merito manet eadem obligatione obstrictus.

Hinc *secunda* sententia absolute probabilior mihi videtur.

Dubitatur 2°. *An, si sponsalia sint juramento firmata, teneatur sponsus ante ingressum in religionem matrimonium celebrare?*

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Scotus^{e)}, Navarrus et Ledesma^{f)}, apud Pontium¹; ac Rebellus^{f)} et Vega, apud Salmant.² — Id probant ex *cap. Commissum 16, de sponsal.*, ubi dicitur tutius esse quod eo casu sponsus prius nuptias ineat, et deinde ante consummationem ingrediatur religionem, si velit. En verba textus: *Tutius est ei (religione juramenti servata) prius contrahere; et postea, si elegerit, ad religionem migrare.*

Secunda tamen sententia, communissima, et per se loquendo verior, negat; eamque tenent Pontius³, Sanchez⁴, Palaus⁵, Bonacina⁶, Petrocorensis⁷, Viva⁸, Sporer⁹, Holzmann⁹; et Salmant.¹⁰ cum Dicastillo. — Ratio: tum quia juramentum semper censetur emissum sub conditione, nisi status perfectior eligatur; tum quia juramentum sequitur naturam contractus, ex *cap. Quemadmodum 25,*

Navarr., de Regular., Comment. 1, n. 8, v. *Quarto, quod utroque*. - ¹ Lib. 12, cap. 10, n. 10. - *Vega*, Sum. silva, lib. 1, cas. 389. - ² Tr. 9, cap. 2, n. 17. - ³ Loc. cit., n. 13. - ⁴ Lib. 1, disp. 43, n. 3. - ⁵ Tr. 28, disp. 1, punct. 18, n. 5. - ⁶ Qu. 1, punct. 5, n. 4. - ⁷ De Matr., cap. 1, qu. 10, n. 3, v. *Instabis 1°*. - ⁸ Qu. 2, art. 4, n. 5. - ⁹ De Matr., n. 240. - ¹⁰ Tr. 9, cap. 2, n. 18. - *Dicast.*, disp. 1, dub. 32, n. 455. - ¹¹ Lib. 1, disp. 43, n. 7. - ¹² Part. 4, cap. 1,

de jurejur., ubi dicitur quod qui juravit cum muliere contracturum, propter supervenientem fornicationem vel deformitatem eam repellere potest. Si ergo sponsalia nuda non obligant ad matrimonium contrahendum ante ingressum in religionem, nec etiam obligant jurata. — Recte autem respondent praefati auctores ad textum oppositum, quod ibi, cum sponsus non erat certo determinatus ad ingrediendum, sed tantum aspirabat (ut ibi exprimitur); ideo Pontifex, ne ille fieret reus perjurii, non ingrediendo religionem nec celebrando matrimonium tempore statuto, dixit tutius ei esse nuptias contrahere, et deinde si voluerit, religionem intrare. Unde si sponsus, antequam terminasset tempus praefixum, religionem ingressus esset vel deliberate statuisset ingredi, utique non tenebatur, imo nec poterat matrimonium sine gravi culpa inire; ut bene advertunt Sanchez¹¹, Sporer¹²; Pontius¹³ cum Soto¹⁴; et Bonacina¹⁴ cum Silvestro, Coninck, Gutierrez et Rodriguez, contra Cajetanum et Ledesma¹⁵: quia gravem injuriam irrogasset sponsae, eam cogendo per annum suam professionem exspectare.

Dixi: *per se loquendo*. Nam recte addunt Bonacina¹⁵, Sporer¹⁶ et Holzmann¹⁷; ac Pontius¹⁸ cum Suarez, quod teneretur

n. 246. - ¹³ Lib. 12, cap. 10, n. 9; cfr. n. 12 et 13. - ¹⁴ Qu. 1, punct. 5, n. 11. - *Silvest.*, v. *Matrimonium VII*, qu. 5, v. *Secundum*. - *Coninck*, disp. 23, n. 11 et 13. - *Gutierrez*, de Matr., cap. 25, n. 4. - *Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 242, n. 6. - *Cajetan.*, Sum., v. *Matrimonium I*, v. *Secundum vero caput*. - ¹⁵ Loc. cit., n. 4, v. *Dixi*. - ¹⁶ Loc. cit., n. 246, i. f. - ¹⁷ De Matr., n. 240. - ¹⁸ Lib. 12, cap. 10, n. 13. - *Suar.*, de Relig., tr. 5, lib. 2, cap. 13, n. 11.

e) Scotus, in 4, dist. 30, qu. 2, art. 2, v. *f.*, loquens de eo qui post jurata sponsalia virginitatem vovit, dicit: « Videtur consulendum », ut de facto contrahat.

f) Petrus Ledesma, etsi pro hac sententia a Pontio citetur, re tamen vera, non aliam tenet quam ipse S. Alphonsus. Nam, *qu. 43, art. 3, diff. 2, dub. 1*, distinguit: « Si aliqua utilitas vel commoditas sequitur alteri sponso, semper est implendum juramentum, et debet contrahere », v. g. ad legitimandam prolem, et ut sponsa habeatur ut proba. Sed « quoties nulla sequitur utilitas alteri sponso ex eo quod contrahat, non tenetur prius contrahere, sed potest immediate ascendere ad religionem ». — A qua sententia non dissentit Rebellus, *lib. 4, qu. 8, sect. 6, n. 39*, dicens

rationabilius obligandum esse ad prius servandum juramentum, « si id sponsa vult vel velle praesumitur », nempe propter utilitatem v. g. resarciendae infamiae. Rebellus igitur non satis accurate citatur a Salmant.

g) Sporer primo quidem hanc sententiam tenet, *part. 4, cap. 1, n. 246*; sed in fine concludit sponsae aperiendum esse propositum, et si illa velit ut contrahat: « Tunc contrahat, alias non ».

h) Soto, in 4, dist. 27, qu. 2, artic. 5, dub. 1, ait nemini consulendum esse ut prius contrahat, et quia inutile esset, et quia sponsae injuriam irrogaret.

i) Petrus Ledesma, *qu. 43, art. 3, dub. 1, concl. 1*, id non habet; vide hic supra, nota *f*, quamnam sententiam amplectatur.

sponsus ante ingressum nuptias celebrare, si hoc esset necessarium ad prolem legitimum, scandalum reparandum vel honori sponsae providendum, si alio modo non posset occurrere.

Et hoc casu, nec etiam permittitur sponso post celebrationem matrimonii ingredi religionem, illudque non consummatur relinquere: nequit enim tunc desistere uxorem, quae propter infamiam non posset alias nuptias invenire; ut recte notavit ^{f)} Busenbaum (*Libro IV, n. 65, v. Unde*).

Susceptio ordinis sacri solvit sponsalia.

871. - II°. Per *susceptionem* ORDINUM SACRORUM, certum est etiam dissolvi sponsalia; non autem matrimonium ratum ^{a)}. ita omnes cum Sanchez¹, Pontio², Concina³ et aliis passim. Et patet ex *extrav. [Joann. XXII] Antiquae, de voto*, ubi dicitur: *Licet votum solemnizatum per sacri susceptionem ordinis, quantum ad impediendum matrimonium, sit efficax reputandum, etc.* — Sed

Dubatur 1°. *Utrum peccet qui ordines sacros suscipit, inscia vel invita sponsa?*

Prima sententia affirmat peccare graviter; et hanc tenent Sanchez^{b)}, Palaus^{b)},

¹ Lib. 1, disp. 47, n. 1. — ² Lib. 12, cap. 11, n. 2. — ³ Diss. 2, cap. 2, n. 6. — ⁴ Lib. 6, part. 3, n. 200. — *Perez*, disp. 9, sect. 6, n. 5. — ⁵ Lib. 12, cap. 11, n. 3. — ⁶ Diss. 2,

Roncaglia^{b)}, et Croix⁴ cum Coninck^{c)} et Perez. — Ratio, quia nullo jure concessum est ordini sacro sponsalia dirimere, sicut est datum statui religioso; imo ipsum jus prohibet ordinari in praedictum alterius, ut habetur ex *cap. un., de oblig. ad ratiocin. ordinandis vel non.*

Secunda vero sententia, non minus probabilis, negat. Eamque tenent Pontius⁵, Navarrus^{d)}, Concina⁶, Bonacina^{e)} cum Gutierrez^{e)} et Corduba^{e)}; Salmant.⁷ cum Aversa, Diana et Henriquez^{e)}; ac Escobar⁸ cum Soto, Silvestro^{f)} et Vega^{g)}. — Ratio, quia in promissione sponsalium imbibita semper est conditio, nisi melior status eligatur: aequum enim non est ut ad serviendum creaturae impediatur status Creatori se dicandi. — Nec obstat textus oppositus. Nam ibi non tam consideratur praedictum tertii, quam infamia Ecclesiae (ut ibidem exprimitur): praeterquam quod in nostro casu nulli infertur praedictum, cum sponsus utatur jure suo. Idque videtur confirmari ex eadem *extrav.* supra citata, ubi tantum prohibetur suscipere ordines sacros post matrimonium contractum; non autem post sponsalia.

cap. 2, n. 6. — ⁷ Tr. 9, cap. 2, n. 26. — *Aversa*, qu. 8, sect. 12, v. *Quinto*. — *Diana*, part. 3, tr. 4, resol. 208. — ⁸ Lib. 24, n. 287. — *Sotus*, de Jure et Just., lib. 7, qu. 1, art. 3, ad 2.

ordinem sacrum; sed rationem afferunt quae fundatur haec sententia de ipsa susceptione ordinum majorum, scilicet: sponsalia habere hanc tacitam conditionem, nisi perfectior status eligatur. — Gutierrez vero citatus a Bonacina, non aliud habet, *de Matr., cap. 26, num. 2*, quam sponsalia dissolvi per votum subsequens suscipiendi sacros ordines. Dum Corduba, *Sum., qu. 136, punct. 4, opin. ult.*, expresse negat peccare sponsum, qui votum castitatis emittit cum intentione saltem virtuali suscipiendi sacros ordines.

^{f)} Silvester, quamvis hic ab Escobar citetur, dicit solum, *v. Sponsalia, qu. 7, v. f.*, de sponso qui votum simplex castitatis emittit: « Dico quod si intendit religionem intrare, votendo non peccat ».

^{g)} Vega, *Sum. silva, lib. 6, cas. 41, opinio 3, i. f.*, affert opinionem quae negat peccare mortaliter eum qui post sponsalia votum castitatis emittit; deinde opinionem quae affirmat eum mortaliter peccare, et concludit: « Tu elige quam malueris ». Unde non satis recte ab Escobar allegatur.

Susceptio ordinem sacrum invita vel inscia sponsa, peccat graviter, juxta alios.

Aeque probabiliter non peccat.

Susceptio ordinum minorum, juxta alios, solvit sponsalia.

Votum non solvit.

Sponsus vovens ingredi religionem tenetur voto.

Votum ingrediendi religionem, suscipiendi ordines sacros et castitatis, solvit ex parte non vovens.

872. - Dubatur 2°. *Utrum per susceptionem ordinum minorum dissolvantur sponsalia?*

Prima sententia affirmat ^{a)}: quam tenent Roncaglia¹; et Sporer² cum Tanner et Gobat. — Tum quia talis est mutatio sponsi dum minoribus initiatur, ut merito judicetur noluisse sponsa se obligare ad nuptias cum eo contrahendas; tum quia censetur sponsus cedere juri suo, cum suscipiat statum qui ordinatur ad ordines majores impossibiles cum matrimonio.

Secunda tamen sententia, communior et verior, negat; et hanc tenent Sanchez³ cum Paludano; Wigandt⁴, Pontius⁵, Salmant.⁶ et Escobar⁷. — Ratio, quia revera status ordinum minorum per se non est impossibilis cum matrimonio; cum quis bene possit fieri clericus conjugatus, ut patet ex *cap. 1 et 2, de cleric. conjug.*

873. - III°. Quoad votum ingrediendi religionem, vel suscipiendi ordines sacros, vel castitatis servandae.

Certum est 1°. Quod vovens ingredi religionem, licite votet, et debet ingredi; nec tenetur stare sponsalibus, si vere vult fieri religiosus: nam si egreditur, tenetur (ut diximus supra, *n. 870, Dub. 1, v. Secunda*). — Certum est 2°. cum Sanchez⁸, Pontio⁹, Roncaglia¹⁰, Viva¹¹, Salmant.¹² ac aliis passim, quod per hujusmodi tria vota solvuntur sponsalia ex parte non vovens ^{a)}; cum merito judicetur per

¹ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 5, resp. 1. — ² Part. 4, cap. 1, n. 256. — *Tann.*, disp. 8, qu. 1, n. 58. — *Gobat*, tr. 10, n. 321. — ³ Lib. 1, disp. 47, n. 1. — *Palud.*, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, concl. 5 (n. 21). — ⁴ Tr. 16, n. 29. — ⁵ Lib. 12, cap. 11, n. 1. — ⁶ Tr. 9, cap. 2, n. 25. — ⁷ Lib. 24, n. 234. — ⁸ Lib. 1, disp. 46, n. 5; et disp. 47, n. 4. — ⁹ Lib. 12, cap. 12, n. 2 et seqq. — ¹⁰ Qu. 5, resp. 3 et seqq. — ¹¹ Qu. 2, art. 4, n. 8. — ¹² Tr. 9, cap. 2, n. 29 et 31. — ¹³ Loc. cit. — ¹⁴ *Man.*, cap. 22, n. 27, v. *Decimo*. — ¹⁵ Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 6. — ¹⁶ *Punct.* 20, n. 3 et 6. — ¹⁷ *Theor. et Prax.* juris, lib. 3, cap. 17, n. 10. — ¹⁸ Qu. 5, resp. 4 et 5. — ¹⁹ *De*

872. - ^{a)} Affirmat dissolvi nimirum ex parte solius sponsae, ut dicunt auctores citati, si ipsa inscia vel invita suscipiantur ordines minores, ut animadvertit Sporer.

873. - ^{a)} Sanchez ita plane docet de voto castitatis aut suscipiendi ordines; sed *disp. 46, n. 2*, tractans de voto ingrediendi religionem, simpliciter dicit per illud dissolvi sponsalia; quod videtur innuere dissolvi ex utraque parte. — Salmant. vero dicitur per votum

ipsa vovens sponsalibus renuntiare. — Certum est 3°. Quod si quis post sponsalia emittit votum non solum ingrediendi, sed etiam profitendi religionem, tunc sponsalia ex parte utriusque dissolvuntur; quia vovens tunc fit omnino inhabilis ad matrimonium contrahendum, ut recte dicunt Salmant.^{b)} et Viva¹³. — Sed

Dubatur 1°. *An per votum servandae castitatis vel suscipiendi ordines sacros solvantur sponsalia etiam ex parte vovens?* — Si votum antecedit sponsalia, certum est ipsa esse irrita; quia ipsorum promissio, cum sit de re illicita, non obligat.

Dubium igitur est, *si subsequatur.*

Prima sententia negat. Et hanc tenent ^{c)} Navarrus¹⁴, Laymann¹⁵, Palaus¹⁶, Cabassutius¹⁷, Roncaglia¹⁸, Holzmann¹⁹, Sporer²⁰, Viva²¹; et Sanchez²² cum S. Antonino, Armilla, Silvestro, Corduba, etc.; item Toletus, Coninck, Hurtadus, Filiucius, Becanus, Rebellus, etc., apud Escobar²³. — Ratio, quia Deus non acceptat promissionem rei alteri promissae, et ab eo acceptatae; nec ullo jure habetur quod sponsalia per haec vota dirimantur.

Neque ob stare ajunt textum in *cap. Veniens, Qui clerici vel voventes*, ubi casus fuit quod quaedam mulier sponsalia contraxit cum certo, cujus saevitia (ut narrabatur) postea deterrita, votum emisit castitatis: quo audito, vir matrimonium cum alia inivit. Consultus autem

Matr., n. 236 et 238. — ²⁰ Part. 4, cap. 1, n. 258. — ²¹ Qu. 2, art. 4, n. 8. — ²² Lib. 1, disp. 46, n. 9; et disp. 47, n. 3 et 4. — *S. Anton.*, part. 3, tit. 1, cap. 18, § 2, v. *Utrum autem*. — *Armill.*, v. *Sponsalia*, n. 12. — *Silvest.*, v. *Matrimonium VII*, qu. 5, § *Quintum*; et v. *Sponsalia*, qu. 7. — *Cordub.*, *Sum.*, qu. 136, punct. 4, opin. ult. — *Tolet.*, lib. 7, cap. 21, v. *Quartus est*. — *Coninck*, disp. 23, n. 25. — *Gasp. Hurtad.*, disp. 2, diff. 3 et 4. — *Fill.*, tr. 10, part. 1, cap. 8, n. 286; adde n. 287. — *Becanus*, cap. 43, qu. 22, n. 3; adde qu. 23. — *Rebell.*, part. 2, lib. 4, qu. 8, sect. 7, n. 47; cfr. sect. 5, n. 30. — ²³ Lib. 24, n. 232 et 235.

suscipiendi ordines, dissolvi sponsalia ex utraque parte.

^{b)} Salmant., *loc. cit.*, n. 29, id non habent, neque alibi quod sciam.

^{c)} Id profecto dicunt auctores citati, sed aliqui de solo castitatis voto loquuntur, et sunt: Navarrus, Laymann, Armilla, Corduba, Toletus. — Palaus vero de solo voto suscipiendi ordines. — Denique non omnes expresse negant sponsalia solvi ex parte vo-

Votum profitendi religionem solvit ex utraque parte.

Votum castitatis vel suscipiendi ordines sacros irritat sponsalia sequentia.

Juxta alios ex parte vovens non solvit sponsalia antecedentia.

Alexander III respondit: *Mandamus, quatenus* (mulier quae licentiam nubendi petierat) *si plus non processit, sibi de fide mentita et voto violato congruam satisfactionem indices, et ei cui vult nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.* Hunc textum doctores utriusque sententiae pro se adducunt; sed revera ille pro neutra parte concludit. — Auctores secundae sententiae, quos mox recensemus, ex verbis illis *de voto violato... et licentiam tribuere, etc.*, inferunt praedictum votum validum fuisse, et proinde dispensatione indignis; ergo (ut dicunt) per simplex votum castitatis, cum sit validum, jam sponsalia dirimuntur. Sed huic recte respondent Palaus, Laymann et Holzmann cum Glossa ^{d)} quod hoc nihil aliud probat, nisi quod votum satis erat validum respectu ad nuptias cum alio contrahendas, quas mulier intentabat; et ideo Pontifex ipsam declaravit ream de voto violato: sed minime probat validum fuisse respectu ad virum quocum prius sponsalia contraxerat.

Secunda vero sententia affirmat. Et hanc tenent ^{e)} Pontius ^{f)}, Petrocorensis ¹⁾,

Palaus, punct. 20, n. 6. — *Laym.*, lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 6. — *Holam.*, de Matr., n. 237. — ¹⁾ De Matr., cap. 1, qu. 10, n. 3. v. *Instabis* 30. — ²⁾ De Relig., tr. 6, lib. 2, cap. 4, n. 13. — ³⁾ Diss. 2, cap. 2, n. 7 et 9. — *Gonet*, Clyp., de Matr., disp. 3, art. 5, a n. 82. — *Petr. Ledesm.*, qu. 43, art. 3, diff. 3, concl. ult. — ⁴⁾ Part. 1, lib. 11, cap. 22, qu. 10. — *Richard. de Mediavilla*, in 4, dist. 27, art. 3, qu. 4, v. f. — *Angel.*, v. *Sponsalia*, n. 40. — *Major*, in 4, dist. 27, qu. 5, resp. ad obj. — ⁵⁾ Lib. 24, n. 233 et 237. — *Vasq.*, opusc. de Restit., cap. 3, § 2, dub. 6, n. 17. — *Diana*,

Suarez ²⁾; Concina ³⁾ cum Gonet et Ledesma; Azor ⁴⁾ cum Richardo, Angelo et Majore; Escobar ⁵⁾ cum Vasquez, Diana, etc.; et Bonacina ⁶⁾ cum Soto, Naldo ⁷⁾, Gutierrez, Henriquez et Rodriguez. Item Cajetanus ^{h)}, Turrecremata, Praepositus, Lopez, Veracruz, Manuel, etc., apud Sanchez ⁷⁾, qui vocat probabilissimam. Et communiter probabilem vocant et tutam Salmant. ⁱ⁾, Palaus ^{j)}, Cabassutus ⁸⁾ et Laymann ⁱ⁾: eamque absolute docet Divus Thomas ⁹⁾; ibi: *Propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda.* Ratio S. Doctoris est, quia ubi duae concurrunt obligationes, potior est praefenda. Ratio alia, quam communius tradunt, est, quia promissio sponsalium censetur semper facta sub conditione, nisi melior status eligatur. — Idque valere dicunt, etiamsi sponsalia fuerint jurata; quia (ut pluries supra dictum est) iuramentum sequitur naturam contractus. Et adest etiam de hoc decisio S. C. Concilii (apud Pittonum ¹⁰⁾) edita 5 Martii anno 1701, ubi dictum fuit, votum castitatis aut suscipiendi sacros ordines per electionem melioris status irritare sponsalia, etiam iuramento firmata.

part. 3, tr. 4, resol. 208. — ⁶⁾ Qu. 1, punct. 5, n. 13 et 20. — *Sotus*, in 4, dist. 27, qu. 2, art. 5, dub. 2. — *Gutierrez*, de Matr., cap. 26, n. 1 et 2. — *Henriq.*, lib. 11, cap. 14, n. 4, lit. e et f. — *Emman. Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 243, n. 2. — *Turrecr.*, in can. *Ubi non est*, ad 4, caus. 30, qu. 2. — *Praepos.*, in cap. *Veniens*, n. 2, Qui clerici vel voventes. — *Greg. Lopez*, part. 4, tit. 1, ley 7, gloss. 2. — *Veracruz*, Specul., part. 1, art. 21, cas. 12. — *Man. Rodrig.*, loc. cit. — ⁷⁾ Lib. 1, disp. 46, n. 7. — ⁸⁾ Lib. 3, cap. 17, n. 10. — ⁹⁾ Suppl. qu. 53, art. 1, ad 1. — ¹⁰⁾ Decis. pro Matr., n. 2513.

^{f)} Pontius, de voto suscipiendi sacros ordines, *lib. 12, cap. 12, n. 3*, priorem sententiam tenet: « Non tamen, inquit, dirimuntur sponsalia quoad illum qui ejusmodi votum emisit, donec sacris ordinibus initietur ». Videtur autem, *loc. cit.*, n. 4, admittere sponsalia per votum castitatis dissolvi ex parte voventis: loquitur enim absolute; quin etiam, *n. 5 et seqq.*, objectiones solvit quae ex parte voventis petuntur.

^{g)} Naldus male citatur a Bonacina; nam in *Sum.*, v. *Sponsalia*, n. 9, loquitur de voto *praecedenti* sponsalia, quod non pertinet ad argumentum praesens.

^{h)} Cajetanus, *Sum.*, v. *Perjurium promissorium*, v. *Intellige*, loquitur de *proposito* vitam caelibem ducendi.

ⁱ⁾ Salmant., *tr. 9, cap. 2, n. 35*; Palaus, *punct. 20, n. 6*; Laymann, *cap. 2, n. 7*, id

ventis, sed aliqui id insinuant, absolute negando dissolvi sponsalia: Navarrus, Laymann, Armilla, Toletus et Rebellus; alii vero negando posse valide emitti hoc votum: Palaus, Roncaglia.

^{d)} Glossa, ad v. *Voto violato*, ait: « Vel dic: violato animi destinatione, quia petebat sibi dari licentiam contrahendi ».

^{e)} Eadem hic notanda sunt quae jam in prima sententia notavimus: auctores scilicet multos de solo castitatis voto loqui, et sunt: Petrocorensis, Suarez, Gonet, Ledesma, Richardus, Angelus, Major, Vasquez, Sotus, Rodriguez, Turrecremata, Praepositus, Lopez, Veracruz. — Praeterea aliquos implicite tantum affirmare sponsalia hoc casu dissolvi *ex parte voventis*, ex eo quod vel absolute dicunt dissolvi, vel dicunt licite posse hoc votum emitti.

Nec officere ajunt praefatum textum in cap. *Veniens*, ubi dicitur *de fide mentita*, ex quo adversarii arguunt illicite mulierem vovisse castitatem post sponsalia contracta. Nam probabiliter respondet Pontius ¹⁾ Papam sic dixisse, quia agebatur de foro externo; cum enim votum fuisset secretum, et sponsalia publica, de his quidem constabat, non autem de voto: unde in foro externo merito censendum erat fidem fuisse violatam. Item respondent Petrocorensis et Concina, et forte melius, quod ideo Pontifex feminam ream dixit de fide mentita, non quia voverat in praedictum sponsalium, sed quia in fraudem ipsorum, nempe ut sponsum eluderet, et deinde nuberet alteri per dispensationem voti, quam jam petebat.

Utraque sententia est probabilis.

Utraque sententia, probabilis.

Votum edens ut sponsam eludat, tenetur ad sponsalia.

Quid, si non intendat eludere, et dispensationem obtineat.

Recte autem inquit Concina ²⁾, quod si sponsus votum ederet, ut sponsam eluderet, scilicet petendo dispensationem post votum ut alteri nuberet, tunc graviter peccaret, et priora sponsalia deberet implere. — Item probabilius dicunt Salmant. ³⁾ cum Rebello et Aversa, quod, etiamsi sine animo eludendi sponsus voverit castitatem, si postea obtineat dispensationem voti, non poterit aliam ducere; quia prior obligatio non omnino exstinguitur, sed tantum suspenditur donec castitas servatur. Sed non omnino improbabilius Bonacina ⁴⁾ et Sanchez ⁵⁾ id negant, quia per votum priora sponsalia omnino solvuntur: unde cum obligatio illa omnino sit exstincta, per dispensationem voti non reviviscit. Et huic consentit etiam Concina ⁶⁾: quamvis addat te-

neri de honestate sponsum ducere desponsatam, ut scandala et murmura vitentur.

874. — Dubitatur ²⁾. *Ad quid teneatur vir qui vovit religionem, ordines vel castitatem, et postea mulierem cognovit sub promissione matrimonii?*

Vide dicta *Lib. III, n. 649, v. Secunda*, ubi tenuimus cum Lessio ^{a)}, Sanchez, Lugo, Vasquez, Coninck ^{a)}, etc. (contra Laymann Salmant., Concina, etc.), quod si mulier fuerit inscia voti, non obstante voto, ille tenetur ad matrimonium, sive ejus promissio fuerit vera, sive ficta. — Imo, etiam si mulier fuerit conscia voti, probabiliter tenetur petere dispensationem.

Utrum autem casu quo mulier fuerit inscia voti, possit sponsus eam ducere sine dispensatione?

Negant Salmant. ^{b)}, Lugo ^{b)} et Pontius ⁶⁾; quia, cum de facili possit, tenetur utriusque obligationi satisfacere. Sed affirmant Tamburinius ⁷⁾ et Sporer ⁸⁾; item Lessius, Trullench et Candidus, apud Salmant. ⁹⁾. Quia tunc cessat sive omnino suspenditur obligatio voti; cum revera non possit tunc utrique obligationi satisfieri, et praevalere (ut diximus) obligatio matrimonii ineundi.

Contracto tamen matrimonio, eo casu non poterit vir petere debitum. Et ideo recte subdit Tamburinius cum Lessio, ad hoc dispensationem obtinendam esse, ut etiam petere valeat ^{c)}.

875. — « X^o. Per matrimonium validum » [sponsalia] « dissolvuntur saltem « quoad eum qui non contraxit matrimonium. — Quoad eum vero qui contraxit, non exstingui obligationem, si

Quid de vovente, et postea cognoscente mulierem sub promissione matrimonii.

Si mulier sit inscia voti, alii negant posse duci sine dispensatione.

Alii affirmant.

Contracto matrimonio, vir nequit petere sine dispensatione.

Matrimonium validum sponsalia.

¹⁾ Lib. 12, cap. 12, n. 5. — *Petrocor.*, de Matr., cap. 1, qu. 10, n. 3, v. *Contra, inquires*. — *Concina*, diss. 2, cap. 2, n. 10. — ²⁾ Loc. cit. — ³⁾ Tr. 9, cap. 2, n. 35. — *Rebell.*, part. 2, lib. 4, qu. 8, n. 49. — *Aversa*, qu. 8, sect. 12, v. f. v. *Quare*. — ⁴⁾ Qu. 1, punct. 5, n. 16. — ⁵⁾ Loc. cit., n. 10. — ⁶⁾ Lib. 6, cap. 12,

n. 8 et 9. — ⁷⁾ Decal., lib. 7, cap. 5, § 3, n. 36. — ⁸⁾ Part. 4, cap. 3, n. 601. — *Less.*, de Just. et Jure, lib. 2, cap. 10, dub. 4, n. 34. — *Trull.*, Decal., lib. 7, cap. 9, dub. 4, n. 3. — *Candid.*, disquisit. 25, art. 18, dub. 3. — ⁹⁾ Tr. 13, de Restit., cap. 3, n. 22. — *Tambur.*, loc. cit., n. 36. — *Less.*, loc. cit., n. 34.

dicunt de voto castitatis. Ceteroquin Salmant., *n. 29*, dicunt simpliciter per votum suscipiendi ordines dissolvi sponsalia ex parte utriusque; Palaus vero *num. 3*, dicit probabilius votum illud illicitum esse et invalidum.

^{j)} Ita profecto Sanchez, *lib. 1, disp. 46, n. 8*, juxta sententiam, quam probabilissimam et tutissimam existimat, licet ipse probabilius putet non dirimi sponsalia per votum castitatis.

874. — ^{a)} De Lessio et Coninck, vide notas *f* et *g*, ad dict. *n. 649, lib. 3*.

^{b)} Salmant. (in sententia quae obligat stupratorem ad ducendam corruptam), *tr. 13, de Rest.*, cap. 3, n. 22; Lugo, *de Just. et Jure*, disp. 12, n. 41, negant virum istum posse sine dispensatione ducere feminam eo modo a se cognitam, si commode dispensationem possit impetrare.

^{c)} Idemque dicunt Sporer, Trullench et Candidus.

« alter exspectet, sed suspendi; et matrimonio isto soluto, teneri ad implenda sponsalia priora, docet Pontius (contra Sanchez, qui vult omnino dissolvi). Vide « Diana ¹ ».

Quaeritur: *an per matrimonium subsequens omnino dissolvantur sponsalia antecedentia?* — Certum est quod, durante matrimonio post sponsalia cum alia contracto, cessat illorum obligatio, ex cap. *Si inter, de sponsal.*, et cap. *1, de sponsa duorum*.

Dubium est: *an, illo soluto per mortem conjugis, urgeat obligatio priorum sponsalium?*

Prima sententia negat. Et hanc tenent Bonacina ^{a)}, Laymann ², Wigandt ³, Concina ⁴ (qui huic inclinatur); Escobar ⁵ cum Becano, Filiuccio, Henriquez, Rodriguez, Villalobos, Machado; ac Sanchez ⁶ cum Paludano, Manuele, Gabriele, etc., cum S. Bonaventura, qui sic ait ^{b)}: *Jurantem sponsalia, aliudque ineuntem matrimonium, amplius non obligari.* — Ratio, quia

¹ Pont., lib. 12, cap. 13, num. 4. — *Sanct.*, de Matr., lib. 1, disp. 48, num. 3. — ² Part. 3, tr. 4, resol. 209. — ³ Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 22. — ⁴ Tr. 16, n. 25. — ⁵ Diss. 2, cap. 2, num. 13. — ⁶ Lib. 24, num. 241. — *Becan.*, cap. 43, qu. 24, v. f. — *Fill.*, tr. 10, part. 1, cap. 8, n. 272. — *Henric.*, lib. 11, cap. 14, n. 2. — *Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 243, n. 8. — *Villal.*, part. 1, tr. 12, diff. 12, n. 11. — *Machad.*, lib. 3, part. 1, tr. 7, docum. 7, n. 2. — ⁷ Lib. 1, disp. 48, n. 3. — *Palud.*, dist. 28, qu. 1, art. 1, concl. 4 (n. 8).

875. — ^{a)} Bonacina, *qu. 1, punct. 7, n. 2*, hanc sententiam amplectitur pro nudis sponsalibus; pro juratis vero *n. 3*, tenet secundam.

^{b)} Verba haec, quae S. Alphonsus ex Sanchez deprompsit, sensum exhibent, non textum S. Bonaventurae, qui revera ita scribit: « Et si tu quaeras de illo qui coactus juravit contrahere matrimonium, utrum teneatur: dicendum quod tenetur, nisi ex causa superveniente absolvetur. Si tamen contrahat cum alia, in contrahendo peccat mortaliter, nec amplius obligatur ».

^{c)} Quamvis Palaus aliqui auctores hic allegent Adrianum, allegatio tamen videtur falsa, quia loquitur non de sponsalibus de futuro, sed de matrimonio fide contracto; imo videtur contrariam opinionem de sponsalibus tenere; Adrianus enim, *in 4, de Matr., qu. 2*, ubi de consensu requisito ad matrimonium disputat, sibi objicit: « Si consensus requiritur, sequitur quod dolose contrahens, pronuntiando scilicet verba sine consensu, non contraheret matrimonium; cujus falsitas deducitur ex duobus inconvenientibus... Secundum inconveniens,

obligatio semel extincta nunquam reviviscit, ex can. *Quaeris, de consecr., dist. 4*.

Secunda vero sententia, mihi absolute probabilior, affirmat. Et hanc tenent Pontius ⁷, Roncaglia ⁸; Palaus ⁹, cum Coninck, Ledesma, Adriano ^{c)}, etc.; ac Salmant. ¹⁰, qui, licet contrariam probabilem vocent, hanc tamen veriore putant cum Gonet, Silvio, Leandro, Vega ^{d)} et aliis. — Ratio, quia nullo jure probatur quod sponsalia per matrimonium subsequens omnino iritentur. Non jure positivo; quia nullibi hoc habetur. Non naturali; quia obligatio sponsalium, durante matrimonio cum alia persona inito, utique pro illo tunc non obstringit, et ideo suspenditur quidem, sed non extinguitur: prout patet in eo qui post votum religionis matrimonium consummaret; hic enim, mortua conjuge, teneretur quidem votum adimplere.

Nec valet dicere cum Sanchez quod hoc procedit quando vinculum superveniens est diversae rationis; non vero, si vincula sint ejusdem, ut sunt matrimo-

Man. Rodrig., loc. cit. — *Gabr. Biel*, Suppl. in 4, dist. 28, qu. 1, art. 2, concl. 2. — *S. Bonav.*, in 3, dist. 39, art. 3, qu. 2, i. f. — ⁷ Lib. 12, cap. 13, n. 4. — ⁸ Cap. 3, qu. 6, resp. 1. — ⁹ Tr. 28, disp. 1, punct. 21, n. 4. — *Coninck*, disp. 23, n. 32. — *Petr. Ledesma*, qu. 43, art. 3, caus. 2. — ¹⁰ Tract. 9, cap. 2, num. 39. — *Gonet*, Clymp., de Matr., disp. 3, art. 4, a n. 57. — *Silvius*, Suppl., qu. 43, art. 3, n. 2. — *Leand.*, tr. 9, disp. 2, qu. 15. — *Sanchez*, lib. 1, disp. 48, n. 3.

quia talis certus esset de non matrimonio inter ipsum et conjugem cum qua sine consensu contraxit, et per consequens posset tute in foro conscientiae cum alia contrahere: imo si qualitercumque tentaret cum alia contrahere, matrimonium contractum teneret ». Et § *Dico igitur, v. Ad secundum*, dicit matrimonium hoc secundum revera tenere; sed cum peccato contrahi; et ulterius progrediens: « An autem contrahendo, inquit, dirimatur obligatio, ut priora sponsalia dicitur matrimonium dirimere [nota] post contractum, vel solum durante matrimonio maneat suspensa obligatio ad eam ducendam cum qua contraxit dolose... ita quod, illa secunda mortua, teneatur iterum cum prima contrahere. Probabilius mihi videtur quod sic... nisi alias personam cum qua dolose contraxerit, per dotationem vel alias super deceptione contentaverit ».

^{d)} Vega, *Sum. silva, lib. 6, cas. 125*, id habet et tenet de sponsalibus juratis; ratio tamen quam affert communis est tum nudis tum juratis sponsalibus.

Juxta S. Doctorem, absolute probabilius urgent.

Quid, si sponsa vel sponsae superveniat nova haereditas.

nium et sponsalia. — Nam respondetur, nihil referre quod obligatio subsequens sit ejusdem vel diversae rationis, semper ac possit primae obligationi satisfieri. Tantummodo attendenda est conditio vinculi subsequentis: si illud est perpetuum, utique extinguitur prima obligatio; si vero est temporale, illa suspenditur donec impleri possit vinculo cessante. Prout si quis venderet equum uni, et deinde venderet et traderet illum alteri: casu quo rediret equus in dominium ipsius, certe teneretur eum tradere primo emptori, ut colligitur ex *leg. 15, C. de rei vindic. e)*.

876. — « XI°. Si sponsa nova superveniat haereditas, ita ut illi sponsa jam sit « inaequalis, non habet ideo jus resiliendi; « quia non est deceptus in conditione « sponsae, in qua nulla facta est mutatio. « Idem est de sponsa, si ipsi haereditas « nova superveniat. — Sanchez, Coninck, « Reginaldus ^{a)}, Diana ¹ ».

Ita cum Busenbaum sentiunt communissime Palaus ², Sanchez ³, Concina ⁴, Roncaglia ⁵; et Escobar ^{b)} cum Gutierrez. — Sed contradicunt ^{c)} Hurtadus, Trullench, Leander et Ochagavia, apud eundem Escobar ⁶ (qui probabile putat); eo quod in tali casu jam accedit notabilis rerum mutatio.

Juxta autem primam sententiam dicit Croix ⁷ quod si quis contraxit sponsalia

Sanct., lib. 1, disp. 59, n. 7. — *Coninck*, disp. 23, dub. 8, n. 69. — ¹ Part. 3, tr. 4, resol. 286. — ² Tr. 28, disp. 1, punct. 28, n. 5. — ³ Loc. cit. — ⁴ Diss. 2, cap. 2, n. 23. — ⁵ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 8, v. *Aliqui*. — *Gutierrez*, de Matr., cap. 33, n. 4, v. f. — *Gasp. Hurtad.*, disp. 2, diff. 14, n. 52. — *Trull.*, de Sacr., lib. 7, cap. 2, dub. 12, n. 4. — *Leand.*, disp. 2, qu. 47. — *Ochagav.*, tr. 1, qu. 23,

^{e)} Non video quid lex ista ad rem faciat praesentem.

876. — ^{a)} Reginaldus, *lib. 31, n. 264*, id ex Sanchez refert, quem nec probat nec reprobat.

^{b)} Escobar, *lib. 24, n. 306*, ad hanc profecto opinionem inclinatur, ut ipse dicit; sed « utramque sententiam admodum probabilem » existimat.

^{c)} Gaspar Hurtadus utique contradicit, dicens sibi sententiam Sanchezii difficilem videri. — Et Trullench adhaeret opinioni Hurtadi, « quando nullum damnus, praeterquam quod non contrahere cum hoc divite, sponsae sequitur. — Leander vero utramque sententiam aequae probabilem existimat, « nisi ad summum alias matrimonium utrique esset

cum una, et postea offeratur ei conjugium cum altera ditore, non poterit primam relinquere; quia tunc nulla in ea facta est mutatio. — Sed si qualitas secundae sponsae esset *excedenter melior*, ego non auderem sponsum omnino damnare, si cum illa contrahere vellet. Licet enim in hoc casu non mutetur status sponsae sive sponsalium; tamen (ut communiter dicunt doctores) sponsalia non obligant nisi rebus in eodem statu manentibus. Unde, sicut non teneretur sponsus illa exsequi cum magno suo damno; ita nec teneri, alicui videri posset, cum amissione magni lucritalis enim amissio gravi damno aequiparatur, ex *leg. un., C. de sentent. quae pro eo, etc.*, juxta dicta *Lib. III, n. 301*. Et sic invenio in vita S. Joannis a Capistrano ⁸ sensisse plures theologos in hujusmodi casu; — quamvis ipse S. Joannes contrariae fuerit sententiae: a qua revera abscedere nec unquam ego consulere auderem.

877. — Quaeritur pro complemento hujus puncti *an dissensus parentum sit causa solvendi sponsalia*.

Affirmat Menochius apud Croix ⁹. — Et sic etiam sentire debent omnes illi qui dicunt Tridentinum ¹⁰ jam declarasse quod hujusmodi matrimonia, sine consensu parentum celebrata, ab Ecclesia sunt prohibita. Ita enim dicunt Petrocorensis ¹¹, Roncaglia ^{a)}; atque Fagnanus, Genettus, Sayrus

n. 7. — ⁶ Lib. 24, n. 304. — ⁷ Lib. 6, part. 3, n. 160. — ⁸ *Barberio*, Vita del... B. Giovan. di Capistrano, cap. 9, v. *Con tutto che*. — *Menoch.*, consil. 786, n. 16 et 26. — ⁹ Loc. cit., n. 101. — ¹⁰ Sess. 24, de reform. Matr., cap. 1. — ¹¹ De Matr., cap. 9, qu. 4, v. f., v. *Imo*. — *Fagnan.*, in cap. *Tua*, de despons. impub., n. 22, v. f. — *Genett.*, de Matr., cap. 8, qu. 4. — *Sayr.*, Clav. regia, lib. 7, cap. 5, n. 12.

utile ». — Et Ochagavia, cum eadem limitatione, tenet revera secundam sententiam. Hinc auctores isti non videntur satis accurate citari ab Escobar.

877. — ^{a)} Roncaglia tenet revera secundam sententiam; nam, *tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 9, resp. 1*, dicit in generali: « Ex sola ipsorum [parentum] contradictione neutri parti liberum est dissolvere sponsalia »; sed addit: « Si jure contradicant [ut si matrimonium in dedecus familiae et parentum vergeret]... tunc ipsorum contradictio est justa causa dissolvendi sponsalia... Imo, quia promissio quae adimpleri non potest sine peccato, ipso facto nulla est, bene dicitur praefata sponsalia ipso jure esse nulla et invalida ».

Quid, si offeratur alia sponsa conditionis excedenter melioris.

Dissensus parentum, juxta alios, est causa solvendi sponsalia.

Nec soluto matrimonio, urgent priora sponsalia, juxta alios.

et Marchant apud episcopum Muscettula¹: qui proinde ex praefato textu infert, dissensum parentum esse verum impedimentum impediens matrimonium.

Communiternegatur.

Sed communiter id negant ipse Croix² cum Gobat; Sanchez³, Laymann⁴, Holzmann⁵ cum communi (ut testatur, Elbel⁶, etiam cum communi; Sporer⁷ et Bosius⁸. Hi dicunt quod sponsalia filiorum ex hoc solo capite quod sint inita sine consensu parentum, nequeunt irritari; quia eorum consensus non de necessitate, sed tantum de honestate a jure canonico requiritur. — Excipiunt tamen, nisi magnum scandalum tali matrimonio timeatur; eo quod virtus justitiae non potest obligare ad actum qui sine peccato impleri nequit: ita Laymann⁹, Navarrus¹⁰, Holzmann¹¹; ac Sanchez¹² cum Corduba, Gutierrez^{b)} et Lopez. Et hoc, addit Sanchez¹³ cum Lopez, valere, etiamsi nulla sit disparitas inter contrahentes. — Advertunt tamen ipse Sanchez et Holzmann, caute considerandum esse hoc scandalum: saepe enim (ut dicunt) minae et discordiarum pericula jactantur, quae postea, teste experientia, ubi nuptiae contractae sunt, facile cessant et animi conciliantur.

Nisi magnum scandalum timeatur.

Saepe periculum scandalum est factum.

Solus justus dissensus patris, est causa solvenda sponsalia.

Sed redeundo ad quaesitum, ego censo dicendum cum Roncaglia¹⁴, qui citat Laymann et Gutierrez^{c)}, quod si pater injuste dissentiat a tali matrimonio, filius non potest a sponsalibus recedere: et tam ipse quam pater peccarent si vellent ea dissolvere. — Secus vero, si pater juste contradicat, nempe si matrimonium ver-

Petr. March., Tribunal., tom. 2, tr. 5, tit. 2, qu. 4, concl. 4. — ¹ Dub. 1, n. 11. — ² Lib. 6, part. 3, n. 101. — *Gobat*, tr. 10, n. 330. — ³ Lib. 1, disp. 14, n. 2. — ⁴ Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 14. — ⁵ De Matr., n. 167. — ⁶ De Matr., n. 9. — ⁷ Part. 4, cap. 1, n. 202. — ⁸ De Matr. Contractu, cap. 11, n. 106. — ⁹ Loc. cit., n. 14, v. *Enimvero*. — ¹⁰ Man., cap. 16, n. 18, v. f. — ¹¹ Loc. cit., n. 167, i. f., et n. 266. — ¹² Lib. 1, disp. 14, n. 3. — *Cordub.*, Quaestionar., lib. 1, qu. 13, v. *Dixi regulariter*. — *Ludov. Lopez*, Instruct. nov., part. 1, cap. 76, v. *Atque hoc quod immediate*. — ¹³ Loc.

geret in dedecus familiae; tunc enim sponsalia illa non obligant, cum nemo possit obligari ad exsequendam rem injustam. Et idem dicunt Laymann¹⁵ et Sanchez¹⁶ cum aliis communiter, si ex tali matrimonio magna scandala sint oritura inter propinquos.

Posse etiam (addit Roncaglia¹⁷) filium solvere sponsalia, si pater juste minetur exhaeredationem (et ego subdo, etiam injuste); quia omnia sponsalia intelliguntur contrahi (ut diximus n. 863), sub hac conditione, si non accedat talis mutatio, unde grave sit contrahere matrimonium. — Excipe, nisi haec exhaereditio jam fuerit praevisa; quia tunc contrahens merito censetur juri suo cessisse.

878. — « Resp. II°. In supradictis causis, « quando manifestae sunt, non requiritur « auctoritas judicis ad dissolvenda sponsalia; alioqui requiritur. Quod si sponsus, cognito suo jure resiliendi, nihilominus carnaliter cognovit sponsam, « censetur tacite suo juri renuntiasse et « sponsalia ratificasse. — Laymann^{a)} ».

Dubitarur 1°. An, ad sponsalia solvenda, semper requiratur auctoritas judicis?

Resp. Certum est 1°. Quod si sponsalia sunt publica, et causa publica ac certa, non requiritur auctoritas judicis. Et idem dicendum, si sponsalia sunt occulta et causa occulta. — Ita Sanchez¹⁸, Pontius¹⁹, Navarrus²⁰, Holzmann²¹; et Palaus²² cum Silvestro, Valentia, Gutierrez et Rebello.

Certum est 2°. Quod si causa est dubia jure vel facto, omnino requiritur aucto-

cit., n. 3, v. f. — *Ludov. Lopez*, loc. cit. — *Sanct.*, loc. cit. — *Holam.*, de Matr., n. 266, v. f. — ¹⁴ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 9, resp. 1. — *Laym.*, lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 14. — ¹⁵ Loc. cit. — ¹⁶ Loc. cit., n. 3. — ¹⁷ Loc. cit., qu. 9, resp. 2. — ¹⁸ Lib. 1, disp. 69, n. 4 et 5. — ¹⁹ Lib. 12, cap. 18, n. 8. — ²⁰ Man., cap. 22, n. 28. — ²¹ De Matr., n. 277. — ²² Tr. 28, disp. 1, punct. 31, n. 1 et 2. — *Silvest.*, v. *Sponsalia*, qu. 11. — *Valent.*, in 2^a Part., disp. 10, qu. 2, punct. 5, v. *Notandum*. — *Gutierrez*, de Matr., cap. 35, n. 4 et 5. — *Rebell.*, lib. 4, qu. 8, sect. 9.

patrem juste dissentire propter disparitatem conditionis, proindeque eo casu matrimonium esse impediendum; sed ubi nulla adest vel fere nulla disparitas, patrem non posse juste impedire matrimonium.

878. — ^{a)} Laymann, lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 23, negat requiri judicis auctori-

Item, si pater minetur exhaereditationem.

Auctoritas requisita ad solvenda sponsalia.

Si sponsalia et causa solvendi sunt publica, non requiritur judex.

Si causa sit dubia, requiritur judex.

Item, sed per se non sub gravi, si sponsalia sint publica et causa publica.

Nec sub levi, si causa nequeat probari.

Quid faciendum, si defectus possit probari, sed sit occultus.

Ad probandum impedimentum sufficit unus testis juratus.

ritas judicis. — Sanchez¹, Holzmann²; et Palaus³ cum Gutierrez.

Quando autem sponsalia sunt publica et causa occulta, tunc etiam requiritur auctoritas judicis; sed non sub culpa gravi, nisi inde grave scandalum timeatur. Pontius⁴, Holzmann⁵; Palaus⁶ cum Navarro^{b)}, Lopez et Gutierrez; ac Sanchez⁷ cum Silvestro, Angelo et Vega. — Si vero causa illa non possit coram iudice probari, nec etiam sub levi auctoritas judicis exigitur; ut ait Sanchez⁸ cum Paludano et Henriquez^{c)}.

Casu autem quo defectus alterius partis jam probari possit, sed sit occultus, debet pars innocens alteram commonere, et minari quod manifestabit defectum. Et si ipsa non acquiescit solutioni sponsalium, licere poterit defectum ad iudicium deferre; ut ajunt Laymann^{d)}, Pontius⁹, Sanchez¹⁰; et Palaus¹¹ cum Coninck et Rebello.

Dubitarur 2°. Quanam probatio requiratur ad solvenda sponsalia? — Distinguendum:

Si agitur de probando impedimento, sive dirimente sive impediendo, tam in foro

¹ Lib. 1, disp. 69, n. 8. — ² De Matr., n. 277, v. *Dixi autem*. — ³ Punct. 31, n. 1, i. f. — *Gutierrez*, Can. quaest., lib. 1, cap. 20, n. 7. — ⁴ Lib. 12, cap. 18, n. 8. — ⁵ Loc. cit., v. *Dixi 2°*. — ⁶ Tr. 28, disp. 1, punct. 31, n. 2. — *Gregor. Lopez*, part. 4, tit. 1, ley 8, gloss. 16. — *Gutierrez*, de Matr., cap. 35, n. 6. — ⁷ Lib. 1, disp. 69, n. 6. — *Silvest.*, v. *Sponsalia*, qu. 11. — *Angel.*, v. *Sponsalia*, n. 42. — *Vega*, Sum. silva, lib. 6, cas. 105. — ⁸ Loc. cit., n. 7. — *Palud.*, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 4, i. f., concl. 4 (n. 38). — ⁹ Lib. 12, cap. 18, n. 8. — ¹⁰ Lib. 1, disp. 70, n. 2. — ¹¹ Tr. 28, disp. 1, punct. 31, n. 4. — *Coninck*, disp. 23, dub. 11, n. 83. — *Rebell.*, lib. 4, qu. 8, sect. 9, n. 77. — ¹² Lib. 1, disp. 71, n. 1 et seqq. — ¹³ De Matr., n. 277. — ¹⁴ De Matr., qu. 2, art. 9, n. 1. —

tatem, ubi causa est moraliter certa, nisi quandoque ratione vitandi scandali in sponsalibus publicis.

^{b)} Navarrus, *Man., cap. 22, n. 28*, id a contrario innuit, dicendo: « In nullo casu in quo causa dissolvendi sponsalia est manifesta... praedicta Ecclesiae auctoritas requiritur ». Notandum praeterea quod, etsi hujus sententiae auctores requirunt iudicis auctoritatem, fere nullus dicit eam requiri sub gravi.

^{c)} Henriquez, *lib. 11, cap. 14, n. 1*: « Licet inquit, absque iudicis sententia recedere a sponsalibus, quando causa jure expressa constat publice aut certo, ut si certo constet ipsam fornicatam esse occulte, licet sponsalia essent publica ».

^{d)} Laymann, *loc. cit., cap. 2, n. 12*, innuit

interno quam externo, sufficit unus testis juratus, ex cap. *Super eo, de testib. et attestation.*, etiamsi testis ille sit criminosis et non citatus, sed a parte productus; et etiamsi clam deponat et sine manifestatione sui nominis^{e)}. Ita Sanchez¹², Holzmann¹³, Viva¹⁴, Croix¹⁵; Palaus¹⁶ cum Gutierrez; et Salmant.¹⁷ cum Aversa et Coninck.

Et hoc, etiamsi sponsalia fuerint jurata^{f)}, ut verius tenent Sanchez¹⁸; Salmant.¹⁹ cum Covarruvias, Gutierrez, Trullench, Aversa et Gabriele; ac Palaus²⁰ (contra Paludanum et Lopez, *ibid.*, 21). Quia testis oculatus et juratus magis probat quam fama, quae certe sufficit ad solvenda sponsalia etiam jurata. Vide dicenda a n. 996, v. *Quarta*.

Si vero agitur de probanda alia causa quae non sit impedimentum, sed tantum quae det alteri jus resiliendi, ut deformitas, fornicatio sponsae, etc.:

Quoad forum externum, requiruntur saltem duo testes fide digni deponentes sub juramento^{g)}, ut alii dicunt, et communius, prout Sanchez²², Palaus²³, Laymann²⁴;

¹² Lib. 6, part. 3, n. 215. — ¹³ Tr. 28, disp. 1, punct. 32, n. 3. — *Gutierrez*, de Matr., cap. 36, a n. 2. — ¹⁴ Tr. 9, cap. 2, n. 110. — *Aversa*, qu. 3, sect. 16, v. *Si autem*; cfr. qu. 7, sect. 5, v. *Debet ergo*. — *Coninck*, disp. 23, dub. 11, n. 78. — ¹⁵ Loc. cit., n. 8. — ¹⁶ Loc. cit., n. 111. — *Covarr.*, de Matr., part. 2, cap. 6, § 10, n. 39. — *Gutierrez*, de Matr., cap. 36, n. 3. — *Trull.*, de Sacram., lib. 7, cap. 2, dub. 17, n. 2. — *Aversa*, loc. cit. — *Gabr. a S. Vinc.*, disp. 5, qu. 7, n. 73. — ¹⁷ Tr. 28, disp. 1, punct. 32, n. 6. — *Palud.*, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, concl. 9 (n. 27). — *Greg. Lopez*, part. 4, tit. 9, ley 18, gloss. 3. — ¹⁸ Palaus, loc. cit., num. 5. — ¹⁹ Lib. 1, disp. 71, num. 7. — ²⁰ Loc. cit., n. 8. — ²¹ Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 12, v. f.

posse tunc ad iudicem deferri defectum, dicendo sponsum posse propria auctoritate resiliere, « quando putat ob defectum plenae probationis se in iudicio nihil obtenturum esse... Si crimen sponsi ad iudicium deferatur et semiplene ... probatur, ordinarie non poterit iudex sponsalia dissolvere ».

^{e)} Etsi auctores hic citati in asserto principali consentiunt, non omnes tamen ampliationes hic allatas habent.

^{f)} Modo tamen pro sponsalibus juratis, testis ille sit omnino integer, ut notant auctores citati (Gabriele excepto), scilicet: qui nomen suum in iudicio manifestet, uti fere omnes explicant.

^{g)} Multi ex citatis auctoribus silent de juramento praestando; sed id jam requisierunt loquentes de qualitatibus unius testis.

Etsi sponsalia sunt jurata.

Ad probandam aliam causam solvendam.

In foro externo, requiruntur duo testes fide digni et jurati.

et Salmant.¹ cum Coninck, Gutierrez, Trullench et Gabriele. Quia (ut ajunt) in cap. *Veniens*, et cap. *In omni, de testib.*, dicitur duos testes requiri ubi agitur de praejudicio tertii. — Verum sufficere unum testem fide dignum dicunt Paludanus et Aversa^{h)}, apud Salmant.² (qui cum Trullenchⁱ⁾ horum sententiam probabilem putant); quia durum est compellere virum ad ducendam sponsam, quam ab aliquo fide digno audit, et prudenter jam suspicari potest, fuisse fornicatam. Et revera haec sententia satis probabilis mihi videtur, loquendo de fornicatione sponsae, cum agatur de vinculo perpetuo matrimonii; et ideo ob talem suspicionem viri, prudenter judex timere potest infelicem exitum ex hoc conjugio proventu-

Pro fornicatione sponsae, satis probabiliter sufficit unus fide dignus.

¹ Tr. 9, cap. 2, n. 114. - Coninck, disp. 23, n. 81. - Gutierrez, de Matr., cap. 36, n. 17. - Trull., de Sacr., lib. 7, cap. 2, dub. 17, n. 5. - Gabr. a S. Vinc., disp. 5, qu. 7, n. 74. - Palud., in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, concl. 1, i. f. (n. 17, i. f.). - ² Tr. 9, cap. 2, n. 115. - ³ Cap. 2, n. 12, i. f. - ⁴ Tr. 28, disp. 1, punct. 32, n. 8, v. f. - ⁵ Lib. 1, disp. 73, n. 2. - ⁶ Punct. 32, n. 8, i. f. - ⁷ Lib. 6, part. 3, n. 215. -

rum. Et huic sententiae reipsa expresse consentiunt ipsi Laymann³ et Palaus⁴, dum ajunt quod, stante probabili timore infelicis exitus, licite potest vir a sponsalibus recedere.

Quoad *forum* autem *internum*, conveniunt doctores cum Sanchez⁵, Palao⁶, Croix⁷ cum Gobat; et Salmant.⁸ cum Coninckⁱ⁾ Aversa et Dicastillo, sufficere ad solvenda sponsalia unum testem fide dignum, minime de mendacio suspectum, et testantem de certa scientia; vel etiam opinionem probabilem de causa sufficienti ad solutionem, ut idem Sanchez⁹, Croix¹⁰ et Viva¹¹. — Hinc subdunt Viva¹²; et Sanchez¹³ cum Lopez, quod si vir doctus affermet causam esse sufficientem, licite poterit pars innocens resilire.

In foro interno sufficit unus fide dignus.

Item, opinio probabilis de sufficienti causae.

Gobat, tr. 10, n. 378. - ⁸ Tr. 9, cap. 2, n. 108. - Aversa, qu. 8, sect. 16, v. *In foro tamen*. - Dicast., de Matr., disp. 1, dub. 44, num. 656. - ⁹ Lib. 1, disp. 69, num. 9. - ¹⁰ Loc. cit., num. 217. - ¹¹ Qu. 2, art. 9, num. 1. - ¹² Loc. cit. - ¹³ Loc. cit., disp. 69, num. 9. - Ludov. Lopez, Instruct. nov., part. 2, cap. 38, de Matrim., v. *Item dissolvuntur*. -

^{h)} Aversa, *loc. cit.*, v. *Sed fortasse*, non nisi timide propendet in hanc sententiam, scribens: « Fortasse etiam in foro externo, pro qualitate rei et personarum, posset interdum sufficere talis unicus testis, addito ejus juramento ».

ⁱ⁾ Trullench male a Salmant., n. 115, pro hujus sententiae probabilitate allegatur; nam

loc. cit., n. 5, i. f., hoc dicit de foro conscientiae.

^{j)} Coninck, *disp. 23, dub. 11, n. 82*, scribit: « In foro conscientiae sufficit quaevis moralis certitudo, quam sponsus per experientiam aut similem modum habet, aut talis per famam aut testes probatio, qualis juxta dicta in foro externo sufficeret ».